TÜRKİYE'NİN İLK VE TEK DİJİTAL HABER DERGİSİ

SANTRAL

Haber ve aktüalite dergisi

2026 Ekim I santraldergi.com

TRUMP'TAN İRAN MOLASI

3 KASIM'DAN SONRA NE OLACAK?

DOSYA/8

/// Bu görsel yapay zeka teknolojileri kullanılarak hazırlanmıştır.

İSTANBUL'UN YENİ KAHVE FESTİVALİ

4-6 Haziran'da Dream Park'ta!

Central Coffee Festival

Bir etkinliği ilk kez duyuyorsanız biz yapıyoruzdur!
DAHA ÖNCE YAPILMAMIŞ ETKİNLİKLER dijiPub Event'te
dijiPub Event
dijipubevent.com
dijiPub

EDİTÖR

Gündemin izinde, tarihin ışığında...

Yavaş yavaş kış aylarını hissetmeye başladığımız Ekim ayından hepinize merhabalar.

Ekim, hem dünyada hem Türkiye'de tarihin ve güncel gelişmelerin iç içe geçtiği bir ay. SANTRAL'in yeni sayısında, gündemin hızına kapılmadan olayların ardındaki nedenlere, değişimin yönüne ve geleceğe uzanan sorulara odaklanıyoruz.

Kapak dosyamızda gözlerimizi Washington ile Tahran arasındaki gerilime çeviriyoruz. İran savaşını bildiğiniz gibi birkaç kere daha işlemiştik, fikri takip niteliği de taşıyan bu dosyamızda ABD Başkanı Donald Trump'ın İran'a yönelik açıklamaları, 3 Kasım'daki ara seçimler ve bölgedeki askeri hareketlilik, tek bir soruyu öne çıkarıyor: Seçimlerin ardından diplomasi mi güç kazanacak, yoksa çatışma yeni bir aşamaya mı geçecek? Bu soruyu enerji piyasalarından küresel güvenliğe uzanan boyutlarıyla inceliyoruz.

Türkiye'de ise ASELSAN'ın yeni hava savunma sözleşmelerini mercek altına alıyoruz. Savunma sanayisinde yerli teknolojinin, mühendislik kapasitesinin ve uzun vadeli yatırımların taşıdığı önemi ele alırken rakamların ötesindeki dönüşümü anlamaya çalışıyoruz.

Cumhuriyet Bayramı vesilesiyle tarih sayfalarımızı 30 Ekim 1923'e açıyoruz. Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk sabah gazetelerde, meydanlarda ve gündelik yaşamda neler yaşandığını dönemin tanıklıkları üzerinden yeniden hatırlıyoruz.

Bu sayıda, gündelik yaşamın dönüşen alışkanlıklarına ve kültür dünyasının iz bırakan isimlerine de yer açıyoruz. Büyük olayların gölgesinde kalan hikayeler, çoğu zaman yaşadığımız dönemi anlamanın en güçlü yollarından biri olabiliyor. SANTRAL, her sayısında tam da bu çeşitliliğin peşinde. SANTRAL'de amacımız yalnızca gelişmeleri aktarmak değil, okurlarımıza olaylar arasında bağ kurabilecekleri, üzerinde düşünebilecekleri bir okuma deneyimi sunmak.

İyi okumalar.

Osman.

TÜRKİYE'NİN İLK VE TEK DİJİTAL HABER DERGİSİ

SANTRAL

2026 Ekim

SAHİBİ

dijiPub

Hatice Kılıç

Genel Yayın Yönetmeni
Osman Kılıç

Hukuk Danışmanı
Ahmet Furkan Demir

DEPARTMAN İLETİŞİM
Ekonomi Departmanı
ekonomi@santraldergi.com
Finans Departmanı
finans@santraldergi.com
Sigorta Departmanı
sigorta@santraldergi.com
Kripto Para Departmanı
kriptopara@santraldergi.com

REKLAM İLETİŞİM
reklam@dijipub.com

Yönetim Adresi
Güneşli Mahallesi,
Mahmutbey Caddesi, Eflatun Evleri, No: 133/135, 34212
Bağcılar/İstanbul
iletisim@santraldergi.com

Haber önerilerinizi ***haber@santraldergi.com*** *adresine yollayabilirsiniz.*

SANTRAL'de yayınlanan her haber kurum sorumluluğundadır. Yazı ve görüşler ile ilgili her türlü sorumluluk yazana aittir. İçerikler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

İÇİNDEKİLER

DOSYA: *İran savaşı nereye?*

Washington ile Tahran arasındaki 7 ayı aşkın savaş, ABD Başkanı Donald Trump'ın 3 Kasım seçimlerine kadar İran'a yeni saldırı düzenlemeyeceğini açıklamasıyla farklı bir aşamaya girdi. Peki seçimlerden sonra kapsamlı bir anlaşma mı gelecek, yoksa Orta Doğu yeni bir savaş dalgasıyla mı karşılaşacak? Detaylar Dosya sayfalarında sizlerle... /8

وقت

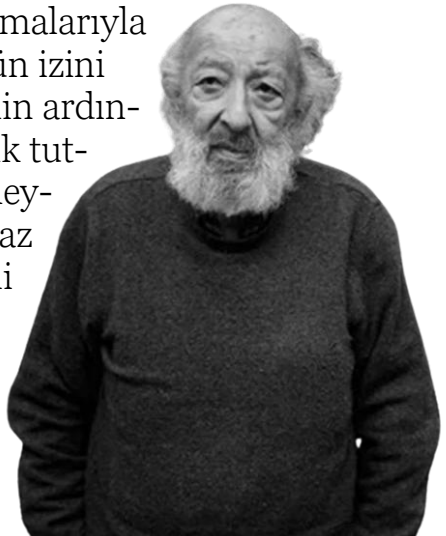
TARİH | 30 Ekim 1923: Türkiye yeni bir güne nasıl uyandı?

Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk sabah Ankara, İstanbul ve İzmir'de neler yaşandı? Hep birlikte 30 Ekim 1923'e dönüyoruz. Detaylar Tarih sayfalarında sizlerle. /41

PORTRE

Ara Güler

İstanbul'un sisli sabahlarını, Galata Köprüsü'nün balıkçılarını ve unutulmaya yüz tutmuş sokaklarını ölümsüzleştiren Ara Güler, yalnızca fotoğraf çekmedi; bir şehrin hafızasını geleceğe taşıdı. Beyoğlu'nda başlayan hayatı, uluslararası dergilere uzanan kariyeri ve Anadolu'nun tarihi mirasına ışık tutan çalışmalarıyla "İstanbul'un Gözü"nün izini sürüyoruz. Objektifinin ardındaki insanı, gazetecilik tutkusunu ve zamana meydan okuyan unutulmaz siyah-beyaz karelerini anlatıyoruz. Detaylar Portre sayfasında... /32

AKTÜEL

Kendine ait zamanı olanlar

Bir zamanlar lüks, pahalı çantalar, gösterişli evler ve ulaşılması güç tatillerle tanımlanıyordu. Bugünse yeni ve farklı bir ayrıcalık öne çıkıyor: Kendi zamanının sahibi olabilmek. Uzun bir kahvaltı, plansız bir yürüyüş ya da mesai bitince gerçekten dinlenebilmek neden yeni statü sembollerine dönüşüyor? Modern hayatın hızını, zaman eşitsizliğini ve değişen lüks anlayışını mercek altına alıyoruz. Detaylar Dosya sayfalarında. /16

AKTÜEL

Telefonlarımızı bırakmayı neden başaramıyoruz?

Sabah gözümüzü açar açmaz uzandığımız, birkaç dakikalık boşlukta bile elimizden düşürmediğimiz telefonlarımızı neden bırakamıyoruz? Bildirimler, sonsuz kaydırma, gündemi kaçırma korkusu ve sürekli ulaşılabilir olma baskısı bizi ekranlara bağlıyor. Peki mesele yalnızca irademiz mi, yoksa bütün hayatımızın tek bir cihaza taşınması mı? Bu alışkanlığın ardındaki görünmeyen nedenlerini inceliyoruz. Detaylar Aktüel sayfalarında. /36

DOSYA

Türkiye kendi gökyüzünün savunmasını inşa ediyor

Türkiye, yerli savunma teknolojilerinde yeni bir döneme giriyor. ASELSAN'ın 2,46 milyar avroluk hibrit hava savunma sözleşmeleri, bu dönüşümün önemli adımlarından biri. Çelik Kubbe, GÜRZ ve Oğulbey yatırımları üzerinden Türkiye'nin büyüyen üretim kapasitesini, teknolojik bağımsızlık hedefini ve savunma sanayisindeki gelişmeleri ayrıntılı olarak inceliyoruz. Detaylar Dosya sayfalarında. /20

BİZİ SOSYAL MEDYADAN DA
TAKİP EDİN

twitter.com/santraldegi

instagram.com/santralturkiye

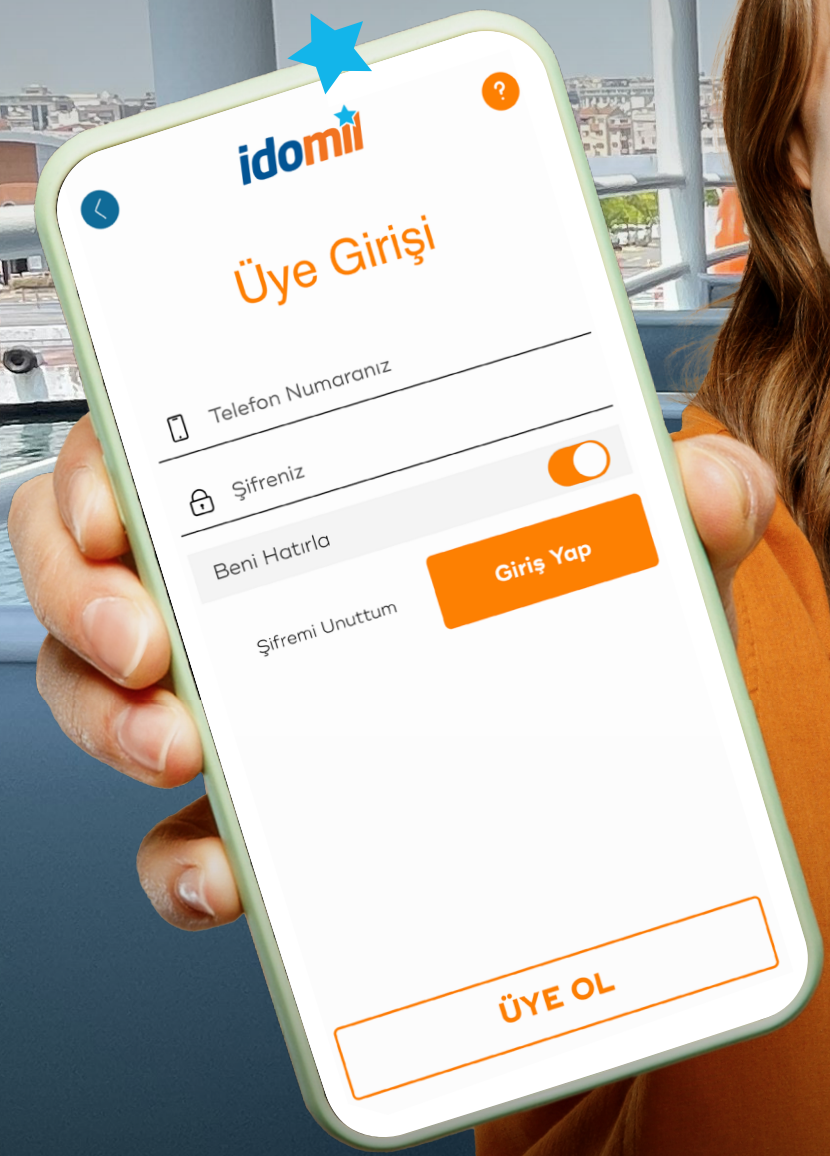
linkedin.com/company/santral-dergi

DÜNYANIN EN BÜYÜK
YAYINCILIK PLATFORMLARINDAN
PressReader'da da yayındayız

pressreader × SANTRAL

Hemen Üye Ol,
İDOMil Avantajlarıyla Tanış!

QR Kodu Okut
İDOMil'e Üye Ol

ido

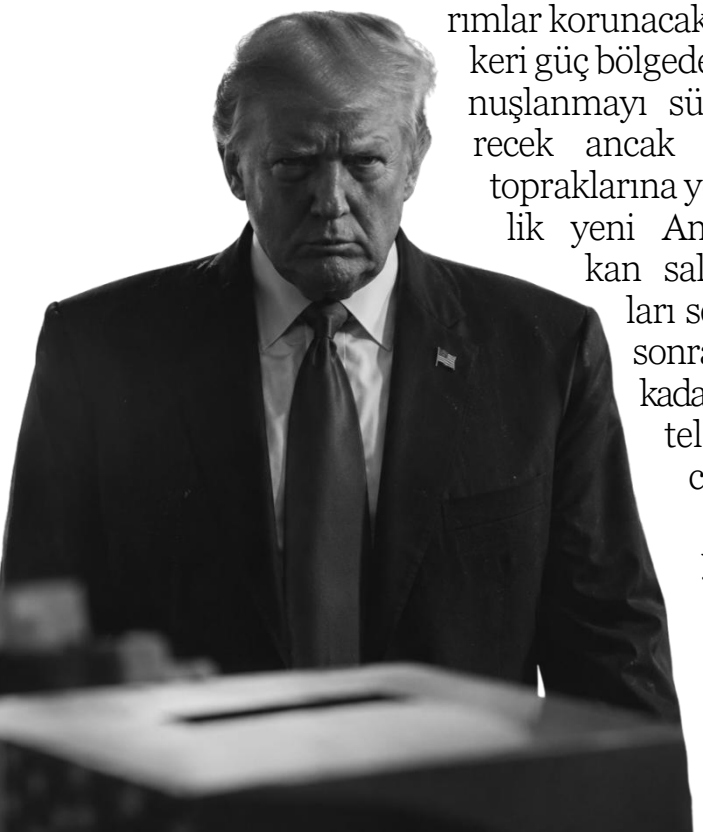
Her Seferine Değer

3 KASIM'DAN SONRA NE OLACAK?

TRUMP'TAN İRAN MOLASI

Dünya siyaseti bazen tek bir cümlenin yarattığı belirsizliğin etrafında şekillenir. ABD Başkanı Donald Trump'ın 8 Ekim'de yaptığı açıklama da bunlardan biri oldu. Washington ile Tahran arasında verimli görüşmeler yürütüldüğünü belirten Trump, 3 Kasım'da gerçekleştirilecek Kongre ara seçimlerinden önce İran'a yeni bir saldırı düzenlenmeyeceğini duyurdu. Fakat açıklamanın en dikkat çekici bölümü yalnızca askeri operasyonların ertelenmesi değildi. Amerikan Başkanı, İran'a yönelik deniz ablukasının bütün gücüyle sürdürüleceğini ve Tahran'ın nükleer silah edinmesine izin verilmeyeceğini de vurguladı.

Böylece ortaya alışılmış ateşkeslerden oldukça farklı bir tablo çıktı. Diplomatik temaslar devam edecek, ekonomik yaptırımlar korunacak, askeri güç bölgede konuşlanmayı sürdürecek ancak İran topraklarına yönelik yeni Amerikan saldırıları seçim sonrasına kadar ertelenecekti. Bu yaklaşım, savaşın sona ermesinden çok farklı baskı araçlarının aynı anda kullanılmasını ifade ediyor. Trump'ın açıklaması bir barış anlaşması içermediği gibi İran'ın da karşılıklı olarak bütün askeri faaliyetlerini durduracağına ilişkin bir güvence sunmuyor.

Asıl soru bu nedenle 3 Kasım'a kadar neler yaşanacağı değil, o tarihin ardından Washington'ın hangi yolu tercih edeceği. Çünkü seçim takvimi geçici bir siyasi eşik yaratırken savaşın temel anlaşmazlıkları halen varlığını koruyor.

7 ayda değişen savaşın bilançosu

Bugünkü krizin arka planında, yıllardır süren nükleer anlaşmazlığın 2025 ve 2026 boyunca askeri çatışmaya dönüşmesi bulunuyor. Haziran 2025'te İsrail ve ABD'nin İran'daki nükleer tesisleri hedef alması, bölgedeki güvenlik dengesini ciddi biçimde sarstı. 28 Şubat 2026'da başlayan yeni Amerikan-İsrail saldırıları ise daha uzun süreli ve bölgesel sonuçları olan bir savaşı beraberinde getirdi.

İran'ın füze ve insansız hava aracı saldırılarıyla karşılık vermesi, çatışmanın etkilerini Körfez ülkelerine ve uluslararası deniz taşımacılığına kadar genişletti. Hürmüz Boğazı'ndaki geçişlerin keskin biçimde azalması, enerji piyasalarında savaşın askeri sonuçlarından bağımsız bir ekonomik kriz yarattı. Haziran ayında taraflar geçici bir uzlaşı çerçevesinde buluştu. Ancak ateşkesin uygulanması,

yaptırımlar ve deniz ulaşımına ilişkin anlaşmazlıklar nedeniyle süreç kalıcı barışa dönüşemedi. ABD'nin 14 Temmuz'da İran limanlarına yönelik ablukayı yeniden uygulamaya koyması, ekonomik baskının savaşın merkezine yerleştiğini gösterdi.

Ortaya çıkan sonuç dikkat çekiciydi. ABD ve İsrail, İran'ın önemli askeri kapasitesini ve nükleer altyapısını hedef almıştı; buna karşılık Tahran, çatışmanın ekonomik maliyetini uluslararası enerji akışını aksatarak büyütebileceğini göstermişti. Taraflar farklı alanlarda üstünlük kurmaya çalışırken, savaşın nasıl sona ereceği konusunda ortak bir çerçeve oluşmadı.

Pentagon neden hala savaş hazırlığında?

Trump'ın diplomatik açıklamasından yalnızca bir gün önce yayımlanan Axios haberi, Pentagon'un ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı'ndan İran'a karşı geniş çaplı operasyonların yeniden başlatılmasına ilişkin hazırlıkları tamamlamasını istediğini ortaya koydu. Söz konusu habere göre olası hedefler arasında İran'ın enerji altyapısı, kritik tesisleri ve nükleer kapasitesi bulunuyordu. Ancak bu hazırlıkların operasyon kararı alındığı anlamına gelmediği özellikle belirtildi. Pentagon'un farklı askeri seçenekler üzerinde çalışması ile Başkan'ın saldırı emri vermesi birbirinden ayrı süreçler.

Yine de bu gelişme, Trump'ın müzakere yaklaşımının arkasındaki askeri baskıyı gösteriyor. Washington, diplomatik anlaşma ihtimalini araştırırken herhangi bir başarısızlık durumunda harekete geçebilecek hazırlığı korumak istiyor. Burada önemli bir ayrıntı daha var; Trump'ın açıklaması, bölgedeki bütün Amerikan askeri faaliyetlerinin sona ereceği anlamına gelmiyor. Nitekim 10 Ekim'de CENTCOM, Umman Körfezi'nde ablukayı ihlal etmeye çalıştığını öne sürdüğü Panama bayraklı Ocean Molica adlı ticari geminin Amerikan savaş uçağı tarafından vurularak hareket kabiliyetinin durdurulduğunu açıkladı. Mürettebatın zarar görmediği bildirildi. Bu olay, İran topraklarına yeni saldırı düzenlememe taahhüdü ile denizde silahlı abluka uygulamasını sürdürmek arasındaki kritik farkı görünür hale getirdi.

Trump neden 3 Kasım'ı bekliyor?

ABD'de 3 Kasım'da gerçekleştirilecek ara seçimler, Temsilciler Meclisi'nin tama-

mının ve Senato'daki sandalyelerin yaklaşık üçte birinin yenileneceği önemli bir siyasi dönemeç. Kongre'de oluşacak yeni çoğunluk dengesi, Trump yönetiminin bütçe, yasama ve dış politika alanlarındaki hareket kabiliyetini etkileyebilir. İran savaşı ise Amerikan seçmeninin gündeminde yalnızca güvenlik meselesi olarak bulunmuyor. Artan benzin fiyatları, enerji maliyetleri ve hayat pahalılığı, savaşın günlük yaşama doğrudan yansıyan sonuçları arasında.

Reuters/Ipsos araştırmasına göre Amerikalıların yaklaşık yüzde 60'ı Trump'ın İran politikasını yönetme biçimini onaylamıyor. AP-NORC araştırmasında ise katılımcıların yüzde 69'u savaşın verilen mücadeleye değmediği görüşünü paylaşıyor. Bu sonuçlar, farklı sorulara verilen yanıtları yansıtsa da çatışmanın toplumsal maliyetine ilişkin yaygın endişeyi ortaya koyuyor. Bununla birlikte seçimlerin Trump'ın kararlarını hangi ölçüde belirlediği kesin olarak bilinmiyor. Beyaz Saray seçim takviminin askeri kararları yönlendirdiğini reddediyor. İran yönetimi de Amerikan seçimlerini kendi stratejisinin belirleyici unsuru olarak görmediğini savunuyor.

Dolayısıyla 3 Kasım yalnızca siyasetin belirlediği bir tarih değil, aynı zamanda devam eden müzakerelerin sonuçlarının değerlendirilebileceği bir dönüm noktası.

Abluka kalkmadan barış mümkün mü?

İran açısından çatışmanın en ağır sonuçlarından biri petrol gelirlerinin kısıtlanması ve ülkenin uluslararası ticaretinin zorlaşması. Deniz ablukası ve yaptırımlar, döviz girişini sınırlandırırken ekonomik belirsizliği de artırıyor. Bu durum ithalat, üretim ve halkın alım gücü üzerinde baskı yaratıyor. Ancak ekonomik zorlukların otomatik olarak askeri veya diplomatik taviz getireceğini düşünmek yanıltıcı olabilir. Tahran yönetimi, baskı altında yapılacak bir anlaşmanın iç politikada zayıflık olarak algılanabileceğini hesaba katıyor.

İran'ın temel talepleri arasında ablukanın kaldırılması, yaptırımların hafifletilmesi ve deniz ticaretine ilişkin güvenlik düzenlemeleri bulunuyor. Washington ise özellikle nükleer program konusunda somut güvenceler istiyor. Buradaki temel anlaşmazlıklardan biri, hangi tarafın ilk adımı atacağı. İran, ekonomik ve askeri baskının hafifletilmesini görüşme-

KRİZİN MERKEZİNDEKİ NÜKLEER ANLAŞMAZLIK, MEVCUT ASKERİ GERİLİMİN ÇOK ÖTESİNE UZANIYOR

lerin ilerlemesi için gerekli görüyor. ABD ise yaptırım ve abluka araçlarını müzakere masasında elde tuttuğu bir koz olarak değerlendiriyor. Bu nedenle tarafların görüşüyor olması, uzlaşmaya yaklaştıkları anlamına da gelmiyor. Müzakerenin varlığı ile uygulanabilir bir anlaşmanın ortaya çıkması farklı şeyler.

Savaşın çözemediği mesele: Nükleer dosya

Krizin merkezindeki nükleer anlaşmazlık, mevcut askeri gerilimin çok ötesine uzanıyor. 2015 yılında İran ile dünya güçleri arasında imzalanan nükleer anlaşma, Tahran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini sınırlarken uluslararası denetim karşılığında yaptırımların hafifletilmesini öngörüyordu. Trump yönetiminin 2018'de anlaşmadan çekilmesiyle bu düzen aşamalı olarak çöktü. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın verilerine göre İran, Haziran 2025 saldırıları öncesinde yüzde 60'a kadar zenginleştirilmiş yaklaşık 440,9 kilogram uranyuma sahipti. Bu oran, nükleer silahlarda kullanılan yaklaşık yüzde 90 seviyesine yaklaşması nedeniyle ciddi endişe doğuruyordu.

Ancak nükleer silah üretimine elverişli malzeme kapasitesi ile fiilen yürütülen bir nükleer silah programı aynı şey değil. Ajans, saldırılar öncesinde eşgüdümlü bir nükleer silah programına ilişkin güvenilir bir belirti bulunmadığını bildirmişti. İran da nükleer faaliyetlerinin barışçıl amaçlar taşıdığını savunuyor. Ekim 2026 itibarıyla asıl sorun, saldırılardan sonra ne kadar nükleer malzemenin kaldığının ve nerede tutulduğunun tam olarak doğrulanamaması. Denetim eksikliği hem Washington'ın şüphelerini hem de Tahran'ın güvenlik endişelerini artırıyor. Bu nedenle kalıcı bir anlaşmanın yalnızca zenginleştirme seviyelerini değil, uluslararası denetimlerin yeniden başlamasını, mevcut uranyum stoklarının durumunu ve tarafların güvenlik garantilerini de kapsaması gerekiyor.

Hürmüz Boğazı: Dünyanın enerji vanası

Savaşın küresel ekonomiye uzanan en önemli etkisi Hürmüz Boğazı'nda görülüyor. ABD Enerji Enformasyon İdaresi verilerine göre 2025'in ilk yarısında boğazdan günde yaklaşık 20,9 milyon varil petrol ve petrol ürünü taşınıyordu. Bu miktar, dünya petrol tüketiminin yaklaşık beşte birine karşılık geliyordu. 2026'daki savaşla birlikte tanker trafiği büyük ölçüde geriledi. Alternatif petrol boru hatları belirli miktarlarda taşıma sağlayabilse de Hürmüz'ün bütün

kapasitesini ikame etmek mümkün değil. Sorun yalnızca ham petrolün üretilememesi veya taşınamaması da değil. Rafine yakıtlar, özellikle motorin ve havacılık yakıtı, taşımacılığın aksamasından ciddi biçimde etkileniyor. Uluslararası Enerji Ajansı'nın ekim açıklamaları, motorin arzındaki sıkışıklığın devam ettiğini gösteriyor.

9 Ekim'de Brent petrolünün varil fiyatı 104,72 dolardan kapanırken piyasalar hem Orta Doğu'daki gelişmeleri hem de ABD'deki kasırga kaynaklı üretim kesintilerini fiyatlıyordu. Dolayısıyla enerji fiyatlarındaki her hareketi yalnızca İran krizine bağlamak da doğru değil. Uzun süren belirsizlik ise petrolün ötesinde sonuç yaratıyor. Sigorta maliyetlerinin yükselmesi, taşıma rotalarının uzaması ve lojistik giderlerinin artması, üretim ve tüketim zincirinin tamamına yayılabilecek bir maliyet baskısı oluşturuyor.

Bölgesel denklem: İsrail, Körfez, Çin ve Rusya

Washington ile Tahran arasındaki görüşmeler, çatışmanın bütün taraflarını kapsayan bir barış süreci anlamına gelmiyor. İsrail, İran'ın nükleer ve füze kapasitesini uzun vadeli güvenlik tehdidi olarak değerlendiriyor. Dolayısıyla ABD'nin kabul edebileceği sınırlı bir uzlaşmanın İsrail'in bütün endişelerini gidermemesi mümkün.

Körfez ülkeleri açısından öncelik ise petrol ve doğal gaz ihracatının güvenliği. Suudi Arabistan'ın Yemen'deki Husilerle yeniden yoğunlaşan çatışması, Hürmüz'ün yanı sıra Kızıldeniz'deki Babülmendep geçişini de risk alanına dönüştürüyor. Çin, Orta Doğu enerji kaynaklarının önemli müşterilerinden biri olması nedeniyle kesintisiz ticareti önemsiyor. Rusya ise İran'la ilişkilerini sürdürürken Batı'yla yaşadığı gerilim ve kendi enerji çıkarları arasında hareket ediyor. İki ülkenin diplomatik tutumları, doğrudan askeri müdahale edecekleri anlamına gelmiyor. Böylece İran krizi, yalnızca iki ülkenin kararlarıyla sona erdirilmesi zor bir bölgesel güvenlik ve ekonomik çıkarlar meselesi hâline geliyor.

Türkiye bu denklemde nerede duruyor?

Türkiye, İran ile komşuluğu, NATO üyeliği, enerji ithalatına bağımlılığı ve bölgesel diplomatik ilişkileri nedeniyle krizin sonuçlarından doğrudan etkilenebilecek ülkeler arasında yer alıyor. Savaşın Türkiye ekonomisine en belirgin olası etkisi enerji fiyatları üzerinden gerçekleşiyor.

Petrol fiyatlarının yüksek kalması ithalat faturasını artırabilir; akaryakıt, ulaştırma ve üretim maliyetleri aracılığıyla enflasyon üzerinde ilave baskı oluşturabilir. Bu etkinin büyüklüğü ise döviz kuru, vergi düzenlemeleri ve fiyat hareketlerinin ne kadar sürdüğüne bağlı. Güvenlik boyutu da önem taşıyor. İran'daki çatışmanın komşu ülkelere yayılması, sınır güvenliği, hava sahası ve düzensiz göç gibi başlıklarda yeni riskler doğurabilir. Ancak bu gelişmelerin hiçbiri kaçınılmaz sonuçlar olarak görülmemeli.

Türkiye'nin diplomatik rolü de göz ardı edilemez. Ankara, savaşın önceki

TÜRKİYE'NİN DİPLOMATİK ROLÜ DE GÖZ ARDI EDİLEMEZ. ANKARA, SAVAŞIN ÖNCEKİ AŞAMALARINDA WASHİNGTON İLE TAHRAN ARASINDA MESAJLARIN İLETİLMESİNE KATKI SAĞLADI

aşamalarında Washington ile Tahran arasında mesajların iletilmesine katkı sağladı. Ayrıca Türkiye, Pakistan ve diğer bölge ülkelerinin girişimleri diplomatik çözüm arayışlarına alan açtı. Öte yandan Ekim 2026'da Türkiye'nin Suudi Arabistan'a yönelik savunma desteği seçeneklerini değerlendirmesi, bölgesel güvenlik hesaplarının giderek karmaşıklaştığını gösteriyor. Ankara'nın açıklanan yaklaşımı, doğrudan saldırı operasyonlarından ziyade savunma ve teknik destek üzerinde yoğunlaşıyor. Türkiye açısından diplomatik çözüm, yalnızca sınırlarının yakınında çatışmanın azalması değil, ekonomik istikrarın ve bölgesel ticaretin desteklenmesi anlamına da gelebilir.

3 KASIM SONRASI MASADAKİ 5 SENARYO

Bugün hiç kimse Washington ile Tahran'ın birkaç hafta sonra hangi noktada bulunacağını kesin olarak söyleyemez. Ancak mevcut diplomatik talepler, askeri hazırlıklar ve ekonomik koşullar üzerinden birbirinden farklı 5 senaryo oluşturmak mümkün. Bunlar gerçekleşme olasılığı hesapları değil, belirli gelişmelerin ne tür sonuçlar doğurabileceğini gösteren koşullu değerlendirmeler.

SENARYO 1 | Kademeli anlaşma

ABD ve İran, bütün anlaşmazlıkları aynı anda çözmeye çalışmak yerine ilk aşamada deniz ticaretinin güvenliği, karşılıklı saldırıların sınırlandırılması ve ablukanın belirli koşullarla gevşetilmesi konusunda uzlaşırsa. Hürmüz Boğazı'ndaki gemi trafiği kademeli biçimde toparlanabilir. Petrol ve rafine ürün piyasalarındaki risk primi azalabilir, navlun ve sigorta maliyetleri normalleşmeye başlayabilir. İran ekonomik açıdan sınırlı rahatlama yaşarken ABD yönetimi diplomatik ilerleme sağlayabilir. Ancak bu, nükleer anlaşmazlığın çözüldüğü anlamına gelmez. Taraflar en zor başlıkları sonraki görüşmelere bırakabilir. Böyle bir düzenlemenin kalıcı olabilmesi için denetim mekanizmaları ve ihlal durumunda uygulanacak prosedürler gerekecektir.

SENARYO 2 | Anlaşmasız bekleyiş

Taraflar görüşmeyi sürdürür ancak yaptırımların kaldırılması, uranyum stoklarının denetlenmesi ve ablukanın sona erdirilmesi konusunda ortak noktaya ulaşamazsa. Geniş çaplı hava saldırıları başlamadan da çatışmanın ekonomik etkileri devam edebilir. ABD deniz ablukasını ve yaptırımları sürdürürken İran farklı baskı araçlarına başvurabilir. Denizcilik şirketleri riskli rotalardan kaçınabilir ve enerji ticaretinde yüksek maliyetler kalıcılaşabilir. Bu senaryo ilk bakışta büyük çaplı çatışmadan daha sınırlı görünse de uzun dönemde önemli ekonomik sonuçlar yaratabilir. İran halkının yaşam koşulları zorlaşırken küresel piyasalarda belirsizlik sürer. Diplomatik temasların devam etmesi, tek başına ekonomik normalleşmeyi sağlamaz.

SENARYO 3 | Seçim sonrasında yeni askeri operasyon

3 Kasım sonrasında görüşmeler sonuçsuz kalır, Washington geniş çaplı operasyonları yeniden başlatma kararı alır ve İran'ın askeri veya stratejik tesislerini hedef alırsa. İran'ın füze ve insansız hava araçlarıyla karşılık vermesi, İsrail'i ve bölgedeki Amerikan unsurlarını etkileyebilir. Çatışma enerji tesislerine veya deniz taşımacılığına uzanırsa petrol arzı yeniden daralabilir. Bölgedeki sivil nüfus için güvenlik riskleri ve insani ihtiyaçlar büyüyebilir. Bu senaryonun maliyeti yalnızca saldırıların doğrudan sonuçlarına bağlı olmayacaktır. Çatışmanın süresi, hedeflerin niteliği, karşılıklı misillemeler ve uluslararası aktörlerin tutumu ekonomik zararın boyutunu belirler. Askeri operasyonların İran'ın nükleer altyapı-

sına zarar vermesi mümkün olsa da bunun kalıcı ve denetlenebilir bir nükleer çözüm sağlayacağı garanti değil.

SENARYO 4 | Seçimlerden önce kontrol dışı tırmanma

Trump'ın yeni saldırı düzenlememe açıklamasına rağmen denizde bir çatışma büyür, Amerikan askerlerinin hayatını kaybettiği bir olay yaşanır veya bölgedeki müttefik ülkelerin kritik altyapısı hedef alınırsa. Washington'ın seçim öncesindeki askerî tutumunu yeniden değerlendirmesi gündeme gelebilir. İran, ABD veya bölgesel aktörlerden herhangi birinin vereceği karşılık, başlangıçta sınırlı kalan bir olayın daha büyük çatışmaya dönüşmesine yol açabilir. Umman Körfezi'nde 10 Ekim'de yaşanan gemi saldırısı, mevcut gerilimin neden kırılgan olduğunu gösteriyor. Tarafların İran topraklarına yönelik saldırılar konusunda sınırlamaya gitmesi, denizlerdeki askerî faaliyetleri ortadan kaldırmıyor. Bu senaryoda en önemli mesele, doğrudan çatışmanın ortaya çıkması kadar tarafların iletişim kanallarının kriz sırasında çalışıp çalışmayacağıdır.

SENARYO 5 | Kapsamlı diplomatik uzlaşı ve yeni güvenlik düzeni

ABD ve İran, arabulucular aracılığıyla nükleer program, yaptırımlar, deniz güvenliği ve karşılıklı saldırıların sona erdirilmesini kapsayan daha geniş bir anlaşmaya varırsa. Uluslararası denetimlerin yeniden başlaması, İran'ın nükleer faaliyetlerine ilişkin belirsizliği azaltabilir. Ablukanın kaldırılması ve yaptırımların gevşetilmesi, İran'ın dış ticaretini canlandırabilir. Körfez'deki enerji akışının toparlanması da küresel fiyat baskısının azalmasına katkı sunabilir.

Ancak kapsamlı uzlaşı, yalnızca ABD ve İran'ın imzasıyla güvence altına alınamaz. İsrail'in güvenlik endişeleri, Körfez ülkelerinin çıkarları, yaptırımların hukuki yapısı ve anlaşmanın uygulanmasını denetleyecek kurumlar dikkate alınmak zorundadır. Bu senaryo, askerî anlaşmazlığın çözümünü daha geniş bir diplomatik ve bölgesel güvenlik çerçevesine bağlar. Ay-nı zamanda taraflardan uzun süreli ve karşılıklı doğrulanabilir taahhütler gerektirir.

Bir açıklamadan daha fazlası...

Trump'ın 3 Kasım'a kadar saldırı düzenlememe kararı, Washington ile Tahran arasındaki çatışmanın sona erdiğini göstermiyor. Aksine askeri güç, ekonomik yaptırımlar ve diplomatik temasların birlikte yürütüldüğü belirsiz bir döneme işaret ediyor. Savaşın geleceğini belirleyecek olan yalnızca ABD seçimlerinin ardından alınacak kararlar değil. İran'ın vereceği diplomatik yanıt, nükleer denetimlerin geleceği, Hürmüz'deki güvenlik durumu, İsrail'in yaklaşımı ve Körfez ülkelerinin tutumu da belirleyici olacak.

Dünya ekonomisi açısından temel mesele ise giderek netleşiyor: Enerji güvenliği sağlanmadan siyasi açıklamaların piyasalarda kalıcı rahatlama yaratması zor. Aynı şekilde nükleer anlaşmazlığa doğrulanabilir bir çözüm getirilmeden sınırlı askeri başarıların kalıcı güvenlik sağlayacağı da söylenemez. Belki de krizin ortaya çıkardığı en önemli gerçek, askerî gücün diplomatik çözümün yerini her zaman alamaması. Yedi ayı aşkın çatışmanın ardından tarafların yeniden müzakere masasına yönelmesi, bu sınırın önemini gösteriyor.

3 Kasım bir savaşın biteceği tarih olarak değil, bir sonraki aşamasının nasıl şekillenebileceğini anlamak için izlenmesi gereken siyasi eşik olarak öne çıkıyor. Dünyanın yanıt aradığı soru da burada düğümleniyor: Washington ve Tahran, seçimlerin ardından karşılıklı baskıyı artırmayı mı seçecek, yoksa yıllardır çözülemeyen anlaşmazlıkları yeni bir diplomatik düzenin başlangıcına mı dönüştürecek? S.

Siz de kahvenin kralı olmak istiyorsanız şubemiz olun

BAŞVURU: franchise@kingbell.com.tr

KINGBELL

Kendine ait zamanı olanlar

Pahalı bir çantadan, son model otomobilden ya da gösterişli bir adresten daha zor ulaşılır hale gelen bir ayrıcalık var: Kendi gününün sahibi olabilmek. Yeni lüks tartışmasının merkezinde artık yalnızca neye sahip olduğumuz değil, hayatımız üzerinde ne kadar söz hakkımız bulunduğu da yer alıyor.

Bir zamanlar lüksü tarif etmek kolaydı. Büyük bir ev, pahalı bir saat, herkesin tanıdığı bir marka ya da ulaşılması güç bir tatil adresi... Bu nesnelerin ortak özelliği, satın alınmış olmalarının yanında dışarıdan görülebilmeleriydi. Bugünse başka bir ayrıcalık konuşuluyor: Trafiğin ortasında acele etmeden yürüyebilmek, öğleden sonra bir sergiye gidebilmek, haftanın herhangi bir gününde sevdiği insanlarla uzun bir masaya oturabilmek. İlk bakışta sıradan görünen bu anlar, çalışma saatlerinin uzadığı, şehirlerin pahalılaştığı ve dikkatin sürekli bölündüğü bir hayatta kolayca elde edilmiyor.

Saatin gösterdiği değil, kimin yönettiği

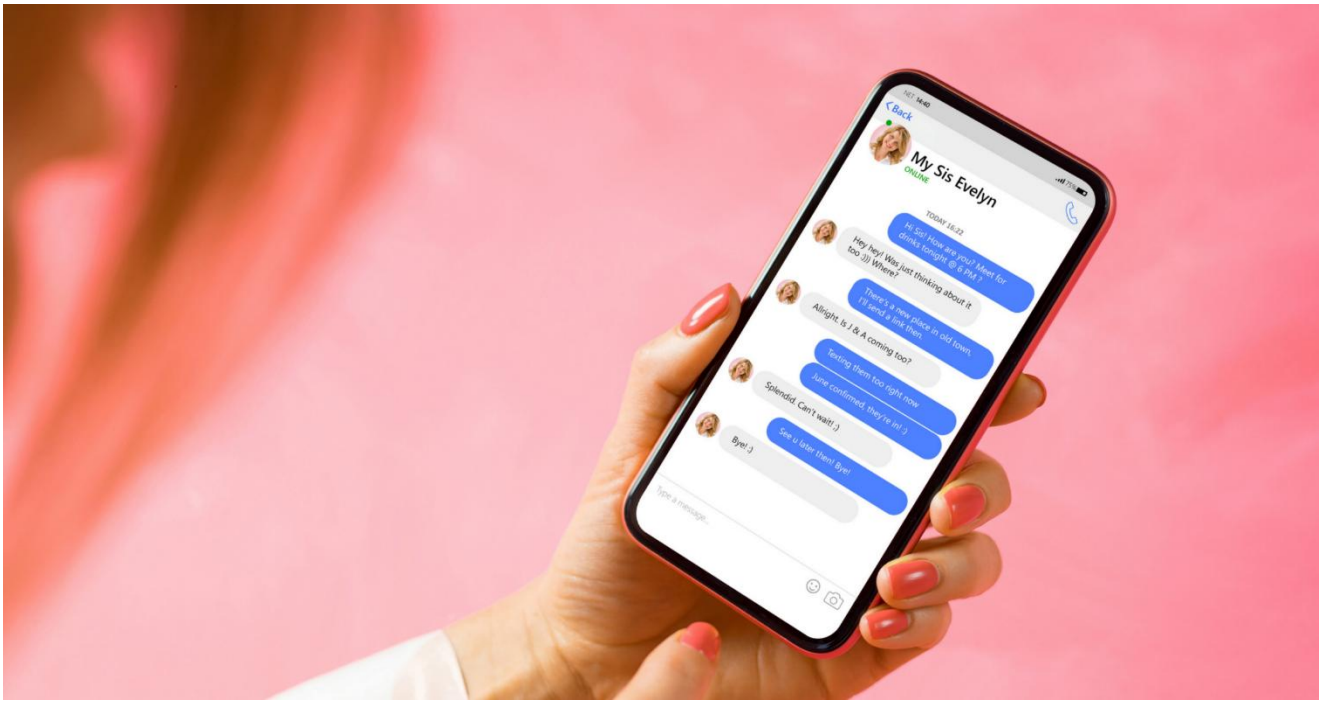
Aynı 24 saatin herkese verildiği sık sık söylenir. Oysa zamanı kullanma koşulları eşit değildir. Birinin sabah işe ulaşmak için iki vasıta değiştirdiği, diğerinin evinden çalışabildiği; birinin çocuk bakımını, ev işlerini ve ücretli çalışmayı aynı güne sıkıştırdığı, diğerinin bunlar için destek alabildiği bir düzende zaman, yalnızca takvimdeki boşluklardan ibaret değildir. Seçim yapabilme imkanının ta kendisidir. Bu nedenle boş vakit bazen gelirden daha görünür bir toplumsal ayrım çizgisi oluşturur.

Yeni statü sembollerinin pek çoğunda benzer bir taraf var. İnsanlar yalnızca ne kadar para harcayabildiklerini değil, neyi yapmak zorunda olmadıklarını da göstermeye başlıyor. Her toplantıya yetişmek zorunda olmamak, mesajlara anında dönme baskısı yaşamamak, kalabalık saatlere bağlı kalmadan seyahat edebilmek bunlardan bazıları. Fakat bunlar herkese açık yaşam tavsiyeleri değil. Bir insanın hayatını yavaşlatabilmesi, çoğu zaman gelir güvencesi, işinin niteliği ve destek ağlarıyla doğrudan ilişkili.

Gösterişin yerini deneyim mi alıyor?

Lüks sektöründeki değişim bu hikayenin yalnızca bir bölümünü anlatıyor. Bain ile

Altagamma'nın 2026 ortasında yayımladığı değerlendirme, konaklama ve restoran gibi lüks deneyimlerin fiziksel lüks ürünlerden daha canlı bir büyüme sergilediğine işaret ediyor. Bu tablo, pahalı nesnelerin gözden düştüğünü kanıtlamıyor; ancak markaların ve tüketicilerin dikkati yalnızca ürünün kendisine değil, ürünün etrafındaki yaşantıya da yönelttiğini gösteriyor. Bir çantanın fotoğrafı kadar, kimsenin acele etmediği özel bir akşam yemeğinin görüntüsü de bir yaşam biçiminin işareti olabiliyor.

Ne var ki deneyim ekonomisi ile özgür zaman aynı şey değil. Haftalar önce rezerve edilen bir tatil, dakika dakika planlanan bir gezi ya da fotoğraf çekmek için gidilen bir restoran da başka türden bir performans baskısı yaratabiliyor. Takvim boşalmıyor; yalnızca toplantıların yerini deneyimler alıyor. Dinlenmenin bile planlanması, çağımızın en garip çelişkilerinden biri. İnsan kendine zaman ayırırken bunu kanıtlamak için yeni bir içerik üretmek zorunda hissedebiliyor.

Yavaşlamak herkes için aynı anlama gelmiyor

Büyükşehirlerde iş çıkışı eve dönen birinin sessiz bir akşam istemesiyle, yoğun iş hayatından bilinçli biçimde geri çekilen birinin inzivaya yönelmesi benzer kelimelerle anlatılabilir. Fakat bu iki deneyimin maddi ve duygusal koşulları aynı değildir. Birinde yorgunluk mecburiyetten, diğerinde tercih hakkından doğabilir. Bu ayrımı görmeden kullanılan 'yavaş yaşam' söylemi, çalışma ve bakım yükleri altında ezilen insanlara gerçekçi olmayan bir ideal sunma tehlikesi taşır. Üstelik zaman yalnızca bireysel disiplinle yönetilmez. Toplu taşıma altyapısı, güvenli kamusal alanlar, makul çalışma süreleri, mahalle ölçeğinde hizmetler ve bakım imkanları, kişisel zamanın gerçek miktarını belirler. Kentte yürünebilir bir çevrede yaşamak ile her temel ihtiyaç için otomobile veya uzun yolculuklara mecbur olmak arasında büyük fark vardır. Bu yüzden zaman üzerindeki kontrol, kişisel verimlilik kitaplarının ötesinde bir şehir ve çalışma hayatı meselesidir.

Ulaşılabilir olanın yeni değeri

Değişimin ilginç tarafı, bazı küçük zevklerin yeniden kıymet kazanması. Uzun bir kahvaltı, kitapçıda rastgele geçirilen bir saat, telefonun hiç çıkarılmadığı bir yürüyüş ya da arkadaşlarla plansız kurulan bir sofra; bunlar satın alınmış birer statü nesnesi olmayabilir. Yine de zaman

isteyen ve dikkat gerektiren deneyimlerdir. Özellikle sürekli hareket halinde olmaya alışmış insanlar için bir yere yetişmeden durabilmek, sahip olunan başka şeyleri daha anlamlı kılabilir.

Buradan yeni bir tüketim buyruğu çıkarmaya gerek yok. Herkes daha iyi yaşamak için butik otellere, pahalı üyeliklere veya ayrıcalıklı kulüplere ihtiyaç duymaz. Bazen pahalı olan mekan değil, oraya giderken kaybedilmeyen zamandır. Bazen iyi bir gün, takvimdeki etkinliklerin sayısıyla değil, insanın kendini zorunda hissetmediği saatlerle ölçülür. Yeni lüks fikrinin en ikna edici tarafı da burada: Nesnelerin fiyatından çok, hayatın nasıl yaşandığıyla ilgili sorular sorması.

İzin gününü nasıl geçirdiğimiz değil, kullanıp kullanamadığımız

İş dünyasında zaman üzerindeki kontrol çoğu zaman esnek çalışma kavramıyla anlatılıyor. Oysa esneklik iki yönde işleyebilir. Çalışanın gününü kendi ihtiyaçlarına göre düzenleyebilmesi başka şeydir; işin günün her saatine yayılması başka. Telefonun masada bulunması ve mesajlara her an ulaşılabilmesi, mesai bittiğinde bile zihnin işten uzaklaşmasını güçleştirebilir. Bu durumda kişi evde olduğu halde kendi zamanının sahibi değildir. Modern hayatın tartışması yalnızca nerede çalıştığımızla değil, ne zaman gerçekten çalışmayı bıraktığımızla ilgili.

Benzer bir mesele tatillerde de görülüyor. İzin almak kağıt üzerinde bir hak olabilir; fakat işini kaybetme korkusu, iş yükünün birikmesi veya çevrenin beklentileri bu hakkı kullanmayı zorlaştırabilir. Bir kişinin yılda kaç kez seyahat ettiğine bakmak, dinlenebildiğini anlamaya yetmez. Her fırsatta yeni bir yere gidilmesi gerektiğini söyleyen kültür, dinlenmeyi de bitirilmesi gereken bir görev listesine çevirebilir. Oysa bazen gerçek ayrıcalık, hiçbir şey planlanmamış bir günün yarattığı rahatlıktır.

Zamanın toplumsal değerini anlamak için bu yüzden tüketim fotoğraflarının dışında kalan ayrıntılara bakmak gerekiyor. Kimin çocuklarını okuldan alabildiği, kimin doktora gitmek için işinden izin istemek zorunda kaldığı, kimin yaşlı yakınlarına bakım verirken kendi hayatından vazgeçtiği, farklı gelir gruplarının ne kadar serbest zamanı olduğunu anlamamıza yardım eder. Statü belki de en çok burada, bir kişinin hayatının başkalarının saatine ne ölçüde bağlı olduğunda ortaya çıkıyor.

Statünün sessiz tarafı

Öte yandan bu dönüşümü romantikleştirmek kolay. İnternette dolaşan dingin ev fotoğrafları, kusursuz sabah rutinleri ve sakin seyahat videoları, çoğunlukla o hayatın görünmeyen maliyetlerini kadraj dışında bırakıyor. Birinin pürüzsüz gündelik yaşamı, başka birinin emeğine dayanabiliyor. Temizlikten ulaşıma, sipariş teslimatından bakıma kadar birçok iş, bir insanın zamanını başkasının zamanı pahasına rahatlatıyor. Statü göstergelerinin değişmesi, eşitsizliğin ortadan kalktığı anlamına gelmiyor. Belki de bu nedenle yeni statü tartışmasının en doğru sorusu 'Kim ne satın alıyor?' değil, 'Kim kendi gününün kararlarını verebiliyor?' olmalı. Bir akşam telefonunu kapatabilmek, işten çıkınca gerçekten işten çıkmış olmak, sevdiği insanlara yorgunluktan arta kalan kırıntılarla değil, isteyerek vakit ayırabilmek... Bunlar gösterişli görünmüyor. Ama bir hayatın kalitesini belirlerken çoğu parlak nesneden daha etkili olabiliyor. Bu yazı, sayının ana kapak konusu olan 'Yeni Statü Sembolümüz Ne?' sorusuna tek bir cevap önermiyor. Tam tersine soruyu genişletiyor. Birine göre değerli olan mahremiyet, diğerine göre hareket özgürlüğü, başkasına göre de evine yakın bir parkta geçirebildiği bir saat olabilir. Ortak nokta şu: Zenginlik hakkında konuşurken bütçeyi saymak hala gerekli; fakat zamanı kimin yönettiğini hesaba katmadan hikayenin tamamını göremiyoruz. **S.**

“4,1 milyar dolar cari fazla verdik”

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Ağustos ayında 4,1 milyar dolar cari fazla verildiğini ve yıllıklandırılmış cari açığın ise 42,1 milyar dolar olarak gerçekleştiğini açıkladı. Şimşek, konuya ilişkin sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda, "Ağustos ayında 4,1 milyar dolar cari fazla verdik. Yıllıklandırılmış cari açık 42,1 milyar dolar gerçekleşti. Mal ihracatındaki artış ve hizmet gelirlerindeki dirençli görünümün katkısıyla cari açığın yönetilebilir seviyelerde kalmasını öngörüyoruz. Küresel enerji arzına yönelik risklerin arttığı bu dönemde, çeşitlendirilmiş tedarik kaynaklarımız ve güçlü altyapımız enerji arz güvenliğimizi destekliyor. Son 26 yılda enerji ithalatına ödenen 1,1 trilyon dolar, aynı dönemdeki toplam cari açığın 1,6 katına, mevcut brüt dış borç stokunun 2 katına karşılık gelmektedir. Bu tablo, yeşil dönüşümün ülkemiz için stratejik önemini ortaya koymaktadır. Enerjide dışa bağımlılığı azaltacak adımların, orta ve uzun vadede küresel fiyat şoklarına karşı dayanıklılığımızı artırmasını ve cari dengeye katkı sağlamasını bekliyoruz” değerlendirmesinde bulundu.

Eylül ihracatında 26 milyar dolarlık eşik

Ticaret Bakanlığı verilerine göre Türkiye’nin ihracatı eylülde geçen yılın aynı ayına kıyasla yüzde 15,4 artarak 25,98 milyar dolara ulaştı. Ocak-eylül dönemindeki ihracat 210,97 milyar dolar olurken, yıllıklandırılmış ihracat 283,7 milyar dolara yükseldi. İstanbul, eylül ayında toplam ihracatta ilk sırayı aldı.

Yıllık enflasyon yüzde 29,73 seviyesine geriledi

TÜİK’in eylül verilerine göre tüketici fiyatları aylık yüzde 1,84, yıllık yüzde 29,73 arttı. Yıllık enflasyon, geçen yılın aynı ayındaki yüzde 33,29 seviyesinin altında kaldı. Gıda fiyatları yıllık yüzde 27,62, ulaştırma fiyatları ise yüzde 35,10 yükseldi. Böylece yıllık enflasyonda gerileme sürdü.

İşletmelerde yapay zeka kullanımı yaklaşık ikiye katlandı

TÜİK’in 2026 araştırması, işletmelerde yapay zekâ kullanımının bir yılda neredeyse ikiye katlandığını gösterdi. En az 10 çalışanı bulunan girişimlerde kullanım oranı yüzde 7,5’ten yüzde 14’e yükseldi. Yapay zeka kullanan işletmelerde en yaygın amaç yüzde 51 ile pazarlama ve satış oldu.

Türkiye kendi gökyüzünün savunmasını inşa ediyor

Bir ülkenin bağımsızlığını yalnızca sınırlarını koruyabilmesi değil, o sınırları koruyacak teknolojileri geliştirebilmesi de belirliyor. Günümüz dünyasında askeri gücün önemli bir bölümü artık görünür silahlardan çok; radarların, yazılımların, elektronik sistemlerin ve yüksek hassasiyetli mühendisliğin üzerine kuruluyor. Hava savunması ise bütün bu teknolojilerin aynı anda çalışmak zorunda olduğu en karmaşık alanlardan biri olarak öne çıkıyor. Türkiye, son yıllarda savunma sanayisinde gerçekleştirdiği yatırımlarla bu alandaki teknolojik yetkinliğini artırmaya çalışıyor. İnsansız hava araçlarından radar sistemlerine, elektronik harpten güdümlü mühimmata kadar genişleyen yerli üretim kapasitesi, ülkenin savunma stratejisinde önemli bir dönüşüm yaratıyor. Bu dönüşümün merkezindeki şirketlerden biri de ASELSAN. Şirket, 5 Ekim 2026'da kamuoyuna duyurduğu yeni sözleşmelerle dikkatleri yeniden üzerine çekti.

Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı ile imzalanan ve toplam değeri 2 milyar 460 milyon Euro'ya ulaşan anlaşmalar, hibrit hava savunma sistemlerinin tedarikini kapsıyor. İlk bakışta büyük bir savunma alımı olarak görülebilecek bu gelişme, Türkiye'nin uzun yıllardır üzerinde çalıştığı yerli teknoloji ekosisteminin geldiği noktayı göstermesi

bakımından da önem taşıyor. Artık mesele yalnızca yurtdışından gelişmiş savunma sistemleri satın almak değil. Türkiye, kendi ihtiyaçlarını tanımlayan, bu ihtiyaçlara uygun teknolojiler geliştiren ve bunları üretim kapasitesine dönüştürmeye çalışan bir savunma sanayisi oluşturuyor. ASELSAN'ın yeni sözleşmeleri tam da bu yaklaşımın devamı niteliğinde.

1975 yılında başlayan yolculuğun bugünkü karşılığı

ASELSAN'ın bugün ulaştığı noktayı anlamak için kuruluş yıllarına dönmek gerekiyor. Şirket, 1975 yılında Türk Silahlı Kuvvetlerinin haberleşme ihtiyaçlarının milli imkanlarla karşılanması amacıyla kuruldu. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ve ardından yaşanan silah ambargoları, savunma alanında dışa bağımlılığın yaratabileceği sorunları açık biçimde ortaya koydu. O dönemde öncelikli ihtiyaç, askeri haberleşme sistemleriydi. Günümüzde ise ASELSAN'ın faaliyet alanı radar teknolojilerinden elektro-optik sistemlere, elektronik harpten hava savunmasına ve komuta-kontrol altyapılarına kadar uzanıyor. Başlangıçta temel bir ihtiyacı karşılamak için kurulan şirket, geçen yarım asırda farklı disiplinlerde teknoloji geliştirebilen büyük bir mühendislik kuruluşuna dönüştü.

Bu değişimin önemi, yalnızca üretilen sistemlerin çeşitliliğinde değil. Bir savunma teknolojisinin tasarımına, yazılımına ve geliştirme süreçlerine hakim olmak, o teknolojiyi değişen ihtiyaçlara göre uyarlama imkanını da beraberinde getiriyor. Dışarıdan hazır alınan bir sistemde üreticinin desteğine bağımlı kalınabilecek alanlarda, yerli tasarım ve üretim kabiliyeti daha geniş hareket alanı sağlayabiliyor. Bugün ASELSAN'ın yeni sözleşmeleri bu açıdan değerlendirildiğinde, 1975 yılında ortaya konulan dışa bağımlılığı azaltma hedefinin daha ileri bir teknolojik aşamaya taşındığı görülüyor. Türkiye, yalnızca mevcut tehditlere karşı çözüm geliştirmeyi değil, gelecekte ortaya çıkabilecek yeni tehditlere karşı kendi teknolojik hazırlığını oluşturmayı da amaçlıyor.

2,46 milyar Euro'luk sözleşmenin stratejik önemi

ASELSAN'ın Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda yayımladığı 5 Ekim tarihli

SON YILLARDA YAŞANAN BÖLGESEL ÇATIŞMALAR, HAVA SAVUNMASININ ÖNEMİNİ BÜTÜN DÜNYAYA YENİDEN HATIRLATTI

açıklama, hibrit hava savunma sistemlerinin tedariki için toplam 2,46 milyar Euro'luk sözleşmeler imzalandığını belirtiyor. Bu büyüklükteki bir sipariş, savunma teknolojilerinde üretim sürekliliği açısından önemli. Çünkü gelişmiş bir hava savunma sistemi, yalnızca bir füze veya radarın üretilmesinden ibaret değil. Onlarca farklı teknolojinin tasarlanması, test edilmesi, birbirleriyle uyumlu çalışması ve uzun yıllar kullanılabilecek şekilde desteklenmesi gerekiyor. Büyük ölçekli tedarik programları, üreticilere kapasite planlaması yapma ve uzman insan kaynağını koruma açısından daha uzun vadeli bir çalışma zemini sağlayabiliyor. Bu da yeni üretim hatlarının kurulmasından tedarikçi firmaların gelişimine kadar geniş bir ekonomik hareketlilik oluşturma potansiyeli taşıyor.

Anlaşmanın bir diğer önemli yönü, Türkiye'nin hava savunmasında benimsediği yaklaşımı desteklemesi. Artık tek bir silaha veya tek bir teknolojiye dayanan sistemler yerine, farklı tehditlere karşı birbirini tamamlayan savunma unsurları geliştiriliyor. ASELSAN'ın sözleşmeler kapsamında tedarik edeceği sistemlerin modelleri, adetleri ve teslimat takvimi henüz kamuoyuna açıklanmış değil. Bununla birlikte açıklanan tutar, hibrit hava savunmasının Türkiye'nin önemli yatırım alanlarından biri haline geldiğini gösteriyor.

Değişen tehditlere karşı yeni nesil savunma

Son yıllarda yaşanan bölgesel çatışmalar, hava savunmasının önemini bütün dünyaya yeniden hatırlattı. Özellikle insansız hava araçlarının yaygınlaşması, geleneksel savunma anlayışının yeni tehditlere uyarlanmasını zorunlu hale getirdi. Geçmişte ağırlıklı olarak savaş uçaklarına ve füzelere karşı hazırlanan hava savunma sistemleri, bugün çok daha geniş bir tehdit yelpazesiyle karşı karşıya. Küçük dronlar, dolaşan mühimmatlar, seyir füzeleri ve farklı irtifalardan yaklaşan hava araçları, savunma sistemlerinin aynı anda pek çok farklı hedefle mücadele etmesini gerektirebiliyor. Bu nedenle yeni nesil hava savunmasında en önemli kavramlardan biri hibrit yaklaşım. Farklı algılama ve önleme teknolojilerinin bir arada kullanılmasını esas alan bu yaklaşım, tehditlerin özelliklerine göre uygun savunma yönteminin seçilebilmesini amaçlıyor.

Örneğin küçük ve düşük maliyetli bir insansız hava aracına karşı her zaman yüksek maliyetli bir füzenin kullanılması gerekmeyebilir. Namlulu hava savunma sistemleri, farklı füze türleri ve uygun elektronik karşı tedbirler, tehdidin niteliğine göre değerlendirilebilecek

seçenekler arasında bulunuyor. Burada önemli olan yalnızca bir hedefi etkisiz hale getirmek değil, bunu mevcut savunma kaynaklarını verimli kullanarak gerçekleştirebilmek. Türkiye'nin hibrit sistemlere yönelmesi, dünyada değişen savunma ihtiyaçlarıyla uyumlu bir teknolojik tercihi yansıtıyor.

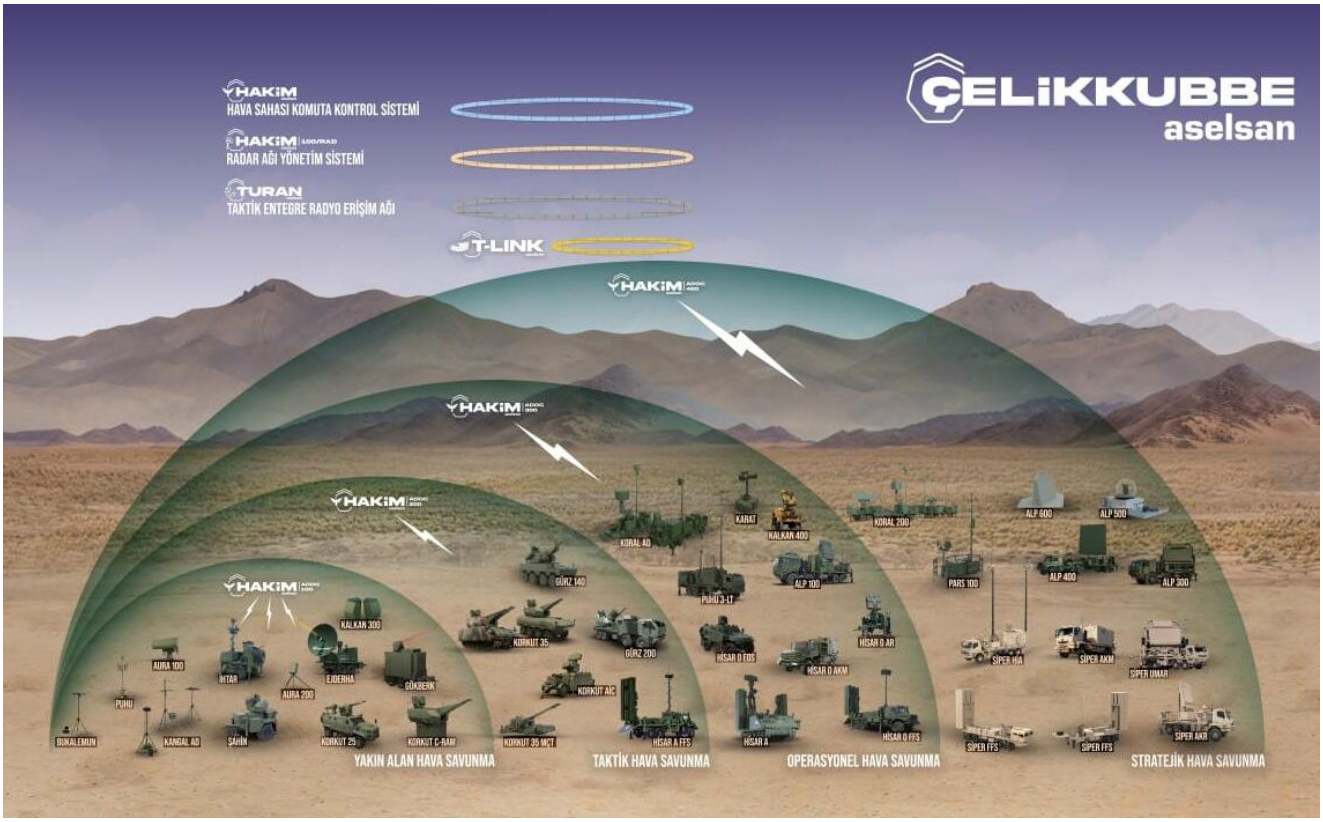
NATO'nun Şubat 2025'te yayımladığı entegre hava ve füze savunma politikası da benzer bir yaklaşımı benimsiyor. Belgede farklı menzillerdeki savunma sistemlerinin birlikte çalışması, tehditlerin erken tespiti ve çok katmanlı koruma kapasitesinin geliştirilmesi öncelikli konular arasında yer alıyor.

Çelik Kubbe: Türkiye'nin bütünleşik savunma vizyonu

Türkiye'nin hava savunmasındaki en kapsamlı girişimlerinden biri Çelik Kubbe projesi. Proje, farklı mesafelerde ve irtifalarda görev yapan savunma sistemlerinin ortak bir mimari altında çalışmasını hedefliyor. Çelik Kubbe'yi önemli kılan unsur, birbirinden bağımsız çalışan savunma sistemlerini daha geniş bir ağın parçaları haline getirme yaklaşımı. Radarların tespit ettiği hedef bilgilerinin komuta merkezlerine aktarılması, mevcut sistemlerin koordinasyonu ve uygun savunma unsurunun belirlenmesi, bu mimarinin temelini oluşturuyor.

ASELSAN, ROKETSAN, TÜBİTAK SAGE ve MKE gibi kuruluşların sahip olduğu farklı uzmanlıkların aynı hedef doğrultusunda bir araya gelmesi de projenin dikkat çekici yönlerinden biri. Böylece Türkiye'nin savunma teknolojilerinde yıllar içinde oluşturduğu bilgi birikimi, ortak bir sistem geliştirme yaklaşımına dönüştürülüyor. KORKUT, HİSAR ve SİPER gibi farklı görevler için geliştirilen sistemler, Türkiye'nin katmanlı hava savunması oluşturma çalışmalarının önemli örnekleri arasında bulunuyor. Bu teknolojilerin bütünleşik mimaride birbirini tamamlaması, farklı tehditlere karşı daha esnek bir savunma yapısı kurulmasına katkıda bulunabilir.

Çelik Kubbe'nin ilerleyişini gösteren somut gelişmeler de mevcut. Ağustos 2025'te düzenlenen törende, proje

kapsamında 47 unsurun teslim edildiği açıklandı. Bu teslimatlar, projenin yalnızca tasarım ve geliştirme aşamasında kalmadığını, somut sistemlerin envantere kazandırılması yönünde ilerlediğini ortaya koydu. Türkiye açısından asıl kazanım, farklı savunma teknolojilerinin tek bir stratejik hedef doğrultusunda geliştirilebilmesi. Bu kabiliyet, yeni tehditler ortaya çıktığında mevcut mimarinin güncellenmesini ve farklı sistemlerin yapıya dahil edilmesini kolaylaştırabilecek bir temel sunuyor.

GÜRZ ile ortaya çıkan yeni kabiliyet

ASELSAN'ın hava savunması alanında geliştirdiği dikkat çekici sistemlerden biri de GÜRZ. Yakın hava savunması için tasarlanan sistem, farklı önleme teknolojilerini aynı mobil platform üzerinde bir araya getiriyor. Eylül 2026'da gerçekleştirilen atışlı saha faaliyetleri, GÜRZ'ün geliştirme sürecindeki önemli aşamalardan birini oluşturdu. ASELSAN'ın açıklamasına göre sistem, radar ve elektro-optik tespit ile takip yeteneklerini başarıyla sergiledi. Faaliyette GÖKSUR füzesinin beklenen yörüngeyi takip ettiği bildirildi. Dört yüzlü AESA radar, elektro-optik algılayıcılar ve haberleşme altyapısı, GÜRZ'ün teknolojik bileşenleri arasında yer alıyor. Top ve füze gibi farklı önleyicilerin kullanılabilmesi ise sistemin yakın hava savunmasında esnek çözümler sunmasını amaçlıyor.

GÜRZ, Türkiye'nin yalnızca uzun menzilli tehditlere değil, daha yakın mesafelerden gelebilecek farklı hava tehditlerine karşı da yerli çözümler geliştirme iradesini gösteriyor. Mobil yapısı ve çoklu önleyici yaklaşımı, savunma teknolojilerinin farklı operasyonel ihtiyaçlara göre çeşitlendirilmesinin bir örneği. Öte yandan 2,46 milyar Euro'luk yeni sözleşmelerin doğrudan GÜRZ'ü kapsadığı resmi olarak açıklanmış değil. Bununla birlikte GÜRZ'ün geliştirilmesi ve saha faaliyetlerinde elde edilen sonuçlar, ASELSAN'ın hibrit hava savunma alanındaki teknik birikimini gösteren önemli gelişmeler arasında değerlendirilebilir.

Mühendislikten üretime uzanan büyük dönüşüm

Savunma sanayisinde kalıcı başarı için güçlü tasarımlar kadar bu tasarımları büyük ölçeklerde üretebilecek altyapı da gerekiyor. ASELSAN'ın son yıllardaki yatırımları, tam olarak bu ihtiyaca yanıt verme hedefi taşıyor. Şirketin 2026 yılının ilk yarısına ilişkin finansal sonuçları, araştırma geliştirme ve üretim kapasitesine ayrılan kaynakların büyüklüğünü ortaya koyuyor. ASELSAN, yılın ilk 6 ayında Ar-Ge harcamalarını önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 41 artırarak 804 milyon dolara ulaştırdı. Seri üretim ve kapasite artırımı yatırımları ise yüzde 195 artışla 323 milyon dolar seviyesine yükseldi. Bu rakamlar, şirketin yalnızca mevcut teknolojilerini üretmekle yetinmediğini, yeni ürünlerin geliştirilmesi ve üretim kabiliyetinin büyütülmesi için de önemli kaynaklar ayırdığını gösteriyor.

Aynı dönemde akıllı mühimmat, hava savunma ve su altı sistemlerine yönelik ilave üretim ve test merkezleri devreye alındı. ASELSAN,

yalnızca 6 ay içinde 19 yeni robotik otomasyon hattı kurduğunu da duyurdu. Robotik üretim hatları, hassasiyet ve tekrarlanabilirlik gerektiren yüksek teknoloji üretimlerinde önemli avantajlar sunabiliyor. Üretimin belirli aşamalarında otomasyonun artırılması, kalite standartlarının korunmasına ve kapasitenin daha planlı biçimde geliştirilmesine katkı sağlayabiliyor. Bu yatırımlar, Türkiye'nin savunma teknolojilerinde sahip olduğu mühendislik bilgisinin sanayi ölçeğine taşınması açısından değerli. Çünkü bir sistemin geliştirilmesi kadar, ihtiyaç duyulan miktarda ve istenen standartlarda üretilebilmesi de stratejik önem taşıyor.

1,5 milyar dolarlık teknoloji üssü yatırımı

ASELSAN'ın büyüme planındaki en önemli projelerden biri de Ankara'da hayata geçirilen Oğulbey Teknoloji Üssü. Ağustos 2025'te temeli atılan tesis için açıklanan yatırım büyüklüğü 1,5 milyar dolar. Yaklaşık 6 bin 500 dönümlük alanda geliştirilen Oğulbey yerleşkesinin, özellikle Çelik Kubbe kapsamında ihtiyaç duyulacak hava savunma teknolojilerinin üretim kapasitesini artırması hedefleniyor. Yeni tasarım, test ve üretim altyapılarıyla ASELSAN'ın farklı alanlardaki mühendislik kabiliyetinin daha geniş bir sanayi altyapısıyla desteklenmesi amaçlanıyor. Böyle bir yatırımın önemi yalnızca tesislerin fiziki büyüklüğünden kaynaklanmıyor. Gelişmiş üretim altyapısı, gelecekteki teknolojik ihtiyaçlara daha hızlı karşılık verebilmek ve yeni sistemlerin seri üretimine geçişini kolaylaştırmak açısından da büyük önem taşıyor.

Üretim tesislerinin genişlemesi, beraberinde nitelikli iş gücü ihtiyacını da artırıyor. ASELSAN'ın 2026 ilk yarı finansal açıklamasına göre şirket, 6 aylık dönemde binden fazla kişiye yeni istihdam sağladı. Bu gelişme, savunma teknolojilerine yapılan yatırımların mühendislik ve teknik uzmanlık alanlarında da yeni imkanlar oluşturduğunu gösteriyor. Türkiye'nin savunma sanayisinde kalıcı bir konum elde edebilmesi, yalnızca bugünün ürünlerini geliştirmesine değil, gelecek yılların üretim ve insan kaynağı altyapısını bugünden oluşturmasına bağlı. Oğulbey yatırımı, bu uzun vadeli yaklaşımın en somut örneklerinden biri.

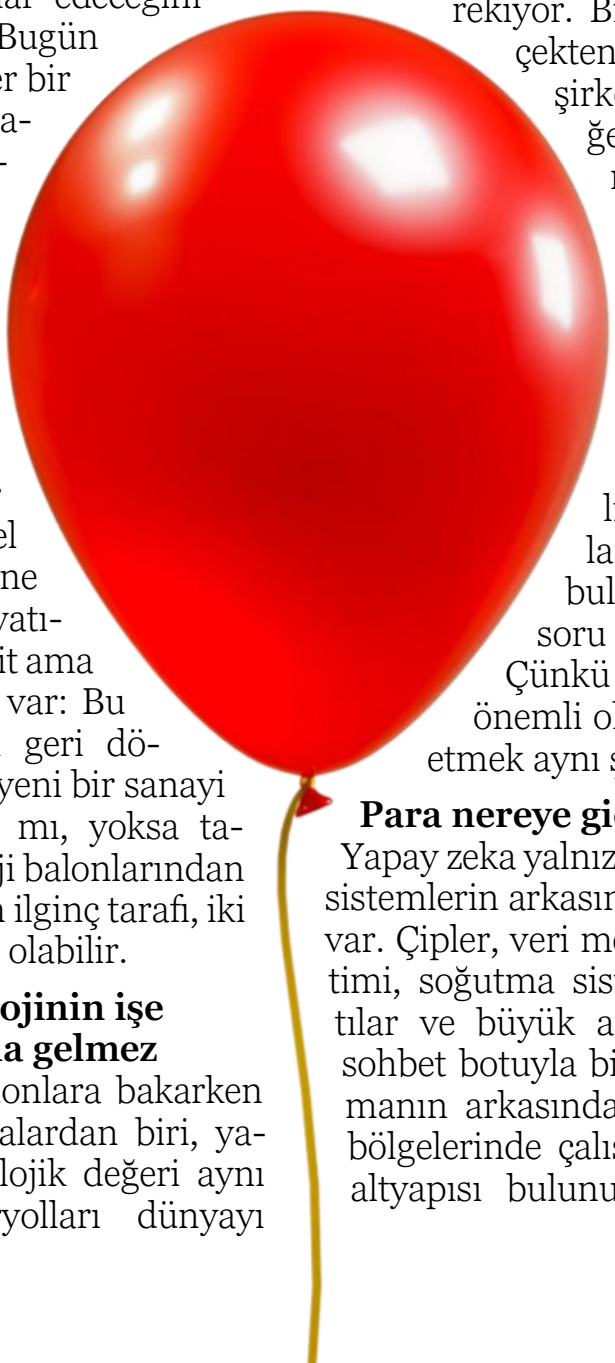
Türkiye'nin uluslararası rekabette güçlenen konumu

Savunma teknolojilerinde yerli üretim, iç ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra uluslararası pazarlarda rekabet edebilmek açısından da önemli. Özellikle radar, hava savunma ve elektronik harp sistemleri, giderek daha fazla ülkenin yatırım yaptığı alanlar arasında bulunuyor. ASELSAN'ın 2 Ekim 2026 tarihinde yurt dışındaki bir son kullanıcıyla hava savunma sistemlerinin ihracatına yönelik 488,5 milyon Euro'luk sözleşme imzalaması, bu alandaki uluslararası talebi gösteren güncel örneklerden biri. Aynı dönemde, 1 Ekim'de uzun menzilli hava savunma sistemlerinin devam eden seri üretim projeleri için 1 milyar 8 milyon 500 bin Euro'luk ilave sözleşmeler açıklanmıştı. Bu gelişmeleri 5 Ekim tarihli hibrit hava savunma anlaşmaları izledi.

Peş peşe duyurulan sözleşmeler, ASELSAN'ın hem yurt içindeki savunma ihtiyaçlarının karşılanmasında hem de uluslararası pazarlarda büyümeyi hedefleyen bir şirket olduğunu ortaya koyuyor. İhracat başarısı açısından en önemli unsurlardan biri, geliştirilen teknolojilerin güvenilirliğinin gösterilmesi ve uzun vadeli destek kabiliyetinin oluşturulması. Türkiye'nin kendi ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği sistemlerin üretim ve kullanım deneyimi kazanması, gelecekteki ihracat fırsatları bakımından da önemli bir referans oluşturabilir. S.

Yapay zeka balonu mu, yeni sanayi devrimi mi?

Teknoloji dünyasında bazı dönemler vardır; geleceği görmek ile geleceğe inanmak birbirine karışır. 1990'ların sonunda internet de böyleydi. İnternetin dünyayı değiştireceğini söyleyenler haklıydı ama internet şirketlerinin tamamının milyarlarca dolar edeceğini düşünenler değildi. Bugün yapay zekada da benzer bir tartışmanın ortasındayız. Bir tarafta dünyanın en büyük teknoloji şirketleri veri merkezlerine, çiplere, enerji altyapısına ve yapay zeka modellerine yüz milyarlarca dolar yatırıyor. Nvidia gibi şirketler birkaç yıl içinde küresel piyasaların merkezine yerleşti. Diğer tarafta yatırımcıların sorduğu basit ama rahatsız edici bir soru var: Bu kadar para gerçekten geri dönecek mi? Yapay zeka yeni bir sanayi devriminin başlangıcı mı, yoksa tarihin en pahalı teknoloji balonlarından birini mi izliyoruz? İşin ilginç tarafı, iki cevap aynı anda doğru olabilir.

Balon demek teknolojinin işe yaramadığı anlamına gelmez

Finans tarihindeki balonlara bakarken yapılan en büyük hatalardan biri, yatırım balonuyla teknolojik değeri aynı şey sanmak. Demiryolları dünyayı değiştirdi ama demiryolu şirketlerinde büyük spekülasyonlar yaşandı. İnternet dünyayı değiştirdi ama dot-com balonu yine de patladı. Bir teknoloji gerçek olabilir ve beklentiler yine de gerçek dışı olabilir.

Yapay zekada da iki ayrı soru sormak gerekiyor. Birincisi, teknoloji gerçekten önemli mi? İkincisi, şirketlerin bugünkü değerlemeleri ve yatırım miktarları mantıklı mı? İlk soruya giderek daha kolay evet deniyor. Yapay zeka yazılım geliştirmeden müşteri hizmetlerine, içerik üretiminden finansal analize kadar onlarca alanda gerçek kullanım bulmuş durumda. İkinci soru ise çok daha zor. Çünkü yatırım dünyasında önemli olmak ile her fiyatı hak etmek aynı şey değil.

Para nereye gidiyor?

Yapay zeka yalnızca yazılım işi değil. Bu sistemlerin arkasında dev fiziksel altyapı var. Çipler, veri merkezleri, elektrik üretimi, soğutma sistemleri, fiber bağlantılar ve büyük araziler gerekiyor. Bir sohbet botuyla birkaç saniyelik konuşmanın arkasında bile dünyanın farklı bölgelerinde çalışan devasa bilgisayar altyapısı bulunuyor. Bu nedenle AI

BAZI BÖLGELERDE VERİ MERKEZLERİNİN İHTİYAÇ DUYDUĞU ENERJİ ŞEHİRLERİN TÜKETİMİYLE KIYASLANIYOR

yatırımları klasik internet şirketlerinden farklı olarak ağır sanayi yatırımına benzemeye başladı. Veri merkezleri milyarlarca dolara mal oluyor. Elektrik talebi nedeniyle teknoloji şirketleri enerji şirketleriyle uzun vadeli anlaşmalar yapıyor. Bazı bölgelerde veri merkezlerinin ihtiyaç duyduğu enerji şehirlerin tüketimiyle kıyaslanıyor. Bu yatırımların geri dönüş sağlaması için yapay zekanın yalnızca popüler olması yetmez. Muazzam ekonomik değer üretmesi gerekiyor. Balon tartışmasının temelinde de bu fark var.

Nvidia neden çağın sembolü oldu?

Yapay zeka patlamasının en görünür şirketlerinden biri Nvidia. Bunun nedeni şirketin sohbet botu üretmesi değil, bu sistemlerin çalışması için gereken gelişmiş çipleri sağlaması. Altına hücum dönemleri için kullanılan eski bir benzetme burada çok uygun. Altın arayanların tamamı zengin olmayabilir ama kazma ve kürek satanlar para kazanabilir. Yapay zeka yarışında hangi modelin kazanacağını bilmiyorsanız hepsinin ihtiyaç duyduğu altyapıya yatırım yapmak mantıklı görünebilir. Nvidia tam olarak bu pozisyonda yükseldi. Fakat burada da sonsuz büyüme varsayımı devreye giriyor. Bir noktada kaç veri merkezine gerçekten ihtiyaç olduğu, şirketlerin ne kadar çip satın alacağı ve kapasitenin ne kadarının dolu kalacağı sorulmak zorunda. Altın arayanların sayısı azalırsa kazma satıcısının işi de etkilenir.

Şirketler neden bu kadar agresif yatırım yapıyor?

Teknoloji devlerinin yatırım kararlarını yalnızca bugünkü talep açıklamıyor. Bir de geleceği kaçırma korkusu var. Microsoft, Alphabet, Amazon, Meta veya başka bir şirket yatırım yapmayı yavaşlatırsa rakibinin gerisine düşebilir. Eğer yapay zeka geleceğin işletim sistemi veya internet katmanı olacaksa oyunun dışında kalmanın bedeli çok büyük. Bu nedenle şirketler yalnızca gördükleri talebe yatırım yapmıyor. Kaçırmaktan korktukları geleceğe yatırım yapıyor. Bu durum klasik bir silahlanma yarışına benziyor. Kimse ilk yavaşlayan taraf olmak istemiyor. Yatırımcı açısından problem tam burada. Şirketin stratejik olarak yapmak zorunda olduğu yatırım, hissedar açısından aynı ölçüde karlı olmak zorunda değil. Bazen şirket rekabette kalmak için çok para harcar ama sektörün tamamı fazla kapasite yaratır.

Gelir gerçekten nereden gelecek?

Yapay zeka milyonlarca insan tarafından kullanılıyor. Ancak kullanım ile para kazanmak aynı şey değil. Bir sohbet botuna soru sormak şirket için maliyet yaratıyor. Modeli eğitmek maliyetli, çalıştırmak maliyetli, sunucular ve enerji maliyetli. Kullanıcının elde ettiği

faydanın zaman içinde ücretlendirilmesi gerekiyor.

Kurumsal tarafta bunun işaretleri güçlü. Şirketler kod yazma, müşteri hizmetleri, veri analizi, hukuk, pazarlama ve operasyon alanlarında AI araçlarına para ödüyor. Ancak yüz milyarlarca dolarlık altyapıyı haklı çıkarmak için yapay zekanın ekonominin çok daha büyük bölümüne yayılması gerekiyor. AI yalnızca teknoloji çalışanlarının kullandığı bir yardımcı araç olarak kalırsa bugünkü yatırım ölçeğini açıklamak zorlaşır. Gerçek dönüşüm için sağlık, finans, üretim, lojistik, eğitim, kamu, perakende ve hizmet sektörlerinde günlük iş akışlarının içine girmesi gerekiyor. Balon tartışmasının merkezi aslında burada.

Verimlilik mucizesi neden henüz görünmüyor?

Teknoloji yatırımlarının nihai gerekçesi verimlilik. Aynı çalışan daha fazla iş üretecek, şirket maliyetleri düşecek ve ekonomi daha hızlı büyüyecek. Fakat yeni teknolojinin yaygınlaşmasıyla makroekonomik verimlilik arasında çoğu zaman ciddi zaman farkı oluyor. Elektrik ilk yaygınlaşmaya başladığında fabrikalar buhar motorunu çıkarıp elektrik motoru takarak bir gecede 2 kat verimli olmadı. Fabrika mimarisi değişti, iş akışları değişti, üretim süreçleri yeniden tasarlandı. Bilgisayarlarda da benzer süreç yaşandı. Şirketler bilgisayar satın aldıktan hemen sonra mucizevi verimlilik artışı görmedi. İnsanların çalışma biçimi yeniden düzenlendikçe gerçek etki ortaya çıktı.Yapay zekada benzer bir geçiş yaşanıyor olabilir. Bir çalışana ChatGPT vermek şirketi otomatik olarak iki kat verimli yapmıyor. İş sürecinin teknoloji etrafında yeniden kurulması gerekiyor. Bu nedenle "Verimlilik patlaması nerede?" sorusunun cevabı gerçekten "Henüz erken" olabilir.

Ama ya gerçekten erken değilsek?

Balon tarafındaki argüman tam burada devreye giriyor. Finans piyasalarında neredeyse her aşırı değerleme "gelecekteki büyüme" ile açıklanabilir. Bugün zarar eden şirket yarın kazanacak. Bugün pahalı görünen hisse yarın ucuz kalacak. Bugün boş kalan veri merkezi yarın dolacak. Sorun yarının ne kadarının bugünkü fiyata zaten dahil edildiği.

Bir teknoloji gerçekten geleceği değiştirebilir ama şirket hissesi yine de aşırı pahalı olabilir. Eğer yatırımcı 10 yıllık başarıyı bugünden fiyatladıysa teknoloji başarılı olsa bile getiri hayal kırıklığı yaratabilir. Bu yüzden AI konusunda en büyük risk "Yapay zeka işe yaramayacak" değil. Daha gerçekçi risk, yapay zekanın işe yarayacağı ama bugünkü beklenti kadar hızlı ve karlı olmayacağı. Piyasalar çoğu zaman teknolojiden değil, beklentinin hızından zarar görür.

Dot-com benzetmesi neden bu kadar cazip?

1990'ların sonunda internet şirketleri olağanüstü değerlere ulaştı. Şirket isimlerine ".com" eklemek bile yatırımcı ilgisi çekebiliyordu. 2000'de balon patladı ve birçok şirket ortadan kayboldu. Ama internet ortadan kaybolmadı. Tam tersine takip eden 20 yılda dünya gerçekten internetin

etrafında yeniden kuruldu. Amazon büyüdü, Google ortaya çıktı, sosyal medya kuruldu, e-ticaret ana akım oldu, bulut bilişim ve akıllı telefonlar günlük hayatın parçasına dönüştü.

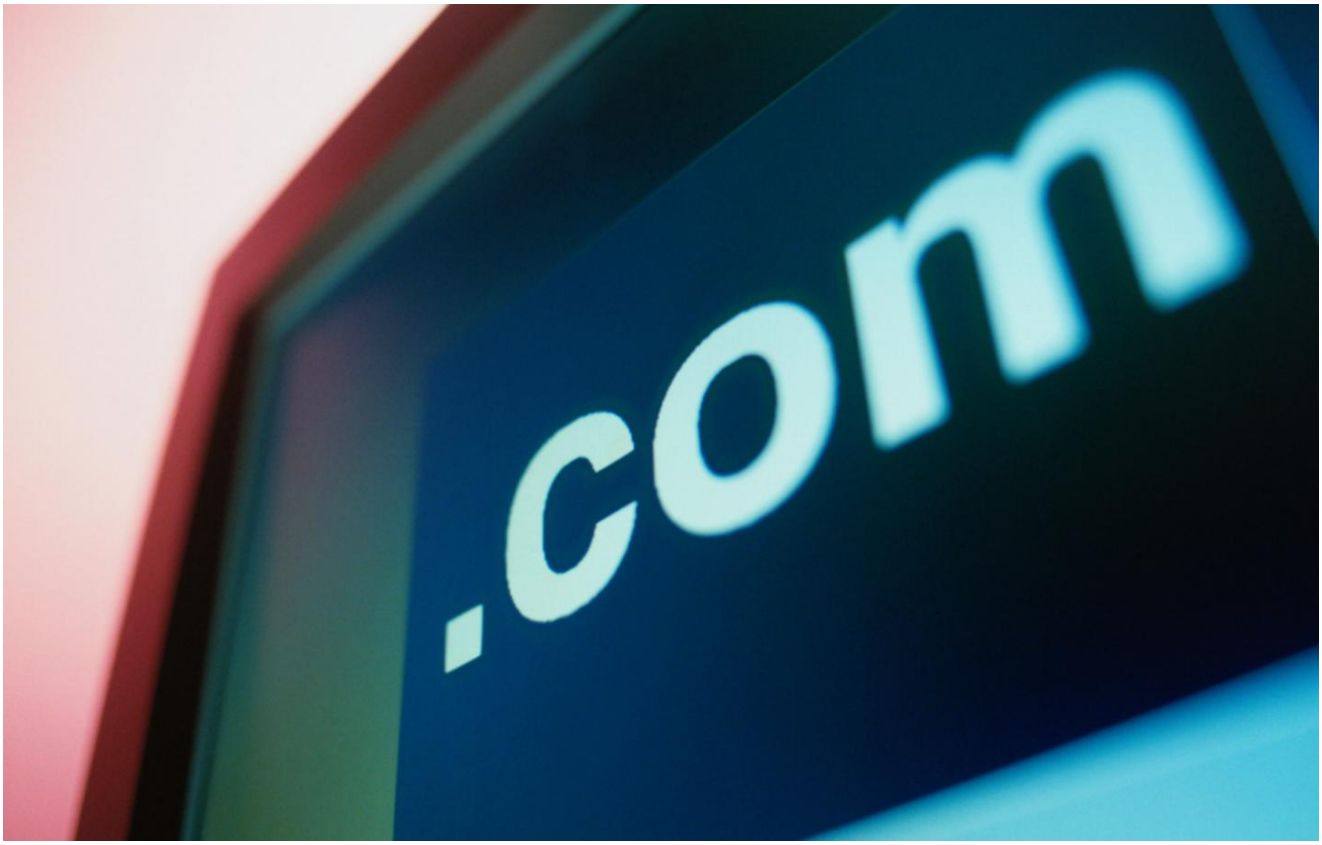
Yani 1999'daki iyimserler teknoloji konusunda haklıydı. Yatırım konusunda herkes haklı değildi. Yapay zekada da benzer bir senaryo son derece mümkün. AI hayatımızın her alanına girebilir ve bugünkü AI şirketlerinin önemli bölümü yine de yatırımcısına beklenen getiriyi sağlamayabilir. Teknolojik devrim ile finansal balon birbirini dışlamıyor.

Bu kez farklı olan ne?

Yapay zeka patlamasının dot-com döneminden önemli bir farkı var. Bugünkü büyük yatırımları yapan şirketlerin çoğu gerçek gelir ve dev nakit akışına sahip. Microsoft, Amazon, Alphabet ve Meta henüz gelir modeli olmayan küçük girişimler değil. Mevcut işlerinden kazandıkları milyarlarca doları yapay zeka altyapısına yönlendiriyorlar. Bu sistemi daha dayanıklı hale getiriyor. Şirketler birkaç kötü çeyrekte ortadan kaybolacak yapılar değil. Fakat riski tamamen ortadan kaldırmıyor. Tam tersine yatırım miktarı çok büyük olduğu için yanlış hesabın bedeli de büyüyor. Bir şirketin 100 milyon dolar kötü yatırım yapmasıyla 10 milyarlarca dolar kapasite kurup bunun büyük kısmını kullanamaması aynı şey değil.

Elektrik yeni çip olabilir

Yapay zeka yarışının şaşırtıcı sonuçlarından biri teknoloji şirketlerinin enerji şirketlerine benzemeye başlaması. Veri merkezleri muazzam elektrik tüketiyor. Yeni tesislerin kurulacağı bölgelerde şebeke kapasitesi, enerji üretimi, su kullanımı ve soğutma sistemleri önemli sorunlar haline geliyor. Bu da yapay zeka ekonomisinin yalnızca teknoloji hisselerinden ibaret olmadığını gösteriyor. Enerji şirketleri, elektrik ekipman üreticileri, inşaat firmaları, soğutma teknolojileri ve altyapı şirketleri de AI yatırım döngüsünden etkileniyor. Bu durum “yeni sanayi devrimi” tezini

güçlendiren noktalardan biri. Gerçek ekonomik dönüşüm yalnızca uygulama mağazasında olmaz. Fiziksel dünyada da iz bırakır. Yapay zeka bunu şimdiden yapmaya başladı.

İş hayatı gerçekten değişiyor mu?

Bir teknolojinin devrim olup olmadığını anlamanın iyi yollarından biri iş dünyasına bakmak. Yapay zeka bazı alanlarda şimdiden günlük araç haline geldi. Yazılımcılar kod üretiminde kullanıyor. Pazarlama ekipleri içerik hazırlıyor. Müşteri hizmetlerinde otomasyon artıyor. Finans çalışanları belge analiz ediyor. Hukuk ekipleri büyük dosyaları tarıyor. Yeni ajan sistemleri ise bir sonraki aşamayı temsil ediyor. Yapay zeka yalnızca fikir vermek yerine görev tamamlamaya başlıyor. Bu değişikliklerin her biri küçük görünebilir. Fakat bilgisayar da başlangıçta birkaç işi hızlandırdı. Sonra şirketlerin tamamı bilgisayarın etrafında yeniden tasarlandı. Asıl devrim, teknoloji insanların yaptığı işi biraz hızlandırdığında değil, şirketlerin çalışma biçimini değiştirdiğinde gerçekleşir. İşte AI henüz o sürecin başında olabilir.

Küçük şirketler için büyük fırsat

Yapay zeka tartışmalarında çoğu zaman yalnızca iş kaybı konuşuluyor. Oysa başka bir ihtimal de var; Küçük şirketlerin kapasitesi büyüyebilir. Eskiden 10 kişilik ekip gerektiren bazı işler 3 kişiyle yapılabilir. Pazarlama, analiz, müşteri hizmetleri ve operasyonun bazı bölümleri otomatikleşebilir. Bu, küçük girişimlerin büyük şirketlerle rekabet etmesini kolaylaştırabilir.

İnternet küçük şirketlere küresel müşteriye erişim verdi. Sosyal medya küçük markalara medya gücü verdi. Yapay zeka ise küçük şirketlere operasyon gücü verebilir. Bu senaryo gerçekleşirse AI yalnızca iş azaltan bir teknoloji değil, yeni şirketler yaratan bir teknoloji de olabilir. Sanayi devrimlerinin özelliği zaten budur! Yani bazı işleri yok ederken daha önce mümkün olmayan iş modelleri yaratırlar.

İşsizlik korkusu balon tartışmasından bağımsız

Yapay zekanın yatırım açısından balon olması, teknolojinin iş gücü üzerindeki etkisini ortadan kaldırmaz. Hatta şirket değerlemeleri düşerken AI kullanımı artabilir. Dot-com balonu patladıktan sonra internet kullanımı azalmadı. Tam tersine büyüdü. Bu nedenle yatırımcıların zarar etmesiyle teknolojinin toplumsal etkisini birbirinden ayırmak gerekiyor. AI şirketleri borsada düşebilir. AI yine de sizin işinizi değiştirebilir. Bir teknoloji finansal olarak abartılmış olabilir ama ekonomik olarak dönüştürücü olmaya devam edebilir. Bu iki gerçek aynı anda var olabilir.

Balon patlarsa ne olur?

Yapay zeka piyasasında ciddi bir düzeltme yaşanırsa teknoloji ortadan kalkmaz. Daha seçici bir dönem başlar. Yatırımcılar isminde AI geçen her projeye para vermeyi bırakır. Gerçek müşteri üreten şirketlerle yalnızca hikaye satan şirketler ayrışır.

Bazı veri merkezi projeleri iptal edilir. Çip talebi yavaşlar. Değerlemeler düşer. Ama sağlam kullanım alanları kalır. Hatta teknoloji açısından böyle bir dönem sağlıklı bile olabilir. Aşırı beklenti azalır, pazarlama gürültüsü düşer ve gerçek fayda daha görünür hale gelir. İnternet dünyasında da benzer şey oldu. Balon patladıktan sonra internet daha az önemli olmadı. Sadece daha gerçekçi hale geldi.

Yeni sanayi devrimi nasıl görünür?

Sanayi devrimi dediğimizde bir sabah uyanıp dünyanın tamamen değiştiğini hayal ediyoruz. Tarihte dönüşümler böyle olmadı. Buhar makinesinin ekonomiye yayılması onlarca yıl sürdü. Elektriğin tam etkisi zaman aldı. İnternetin ilk büyük dalgasıyla bugünkü dijital ekonomi arasında yaklaşık çeyrek yüzyıl var. Yapay zekada da muhtemelen benzer bir süreç yaşanacak. Büyük dönüşüm tek bir model lansmanıyla gelmeyecek. On binlerce küçük iş süreci değişecek. Çağrı merkezi daha az insanla çalışacak. Bir tasarımcı bir günde daha fazla seçenek üretecek. Bir lojistik şirketi rotayı daha iyi hesaplayacak. Küçük işletme daha iyi analiz yapacak. Doktor dosyaları daha hızlı inceleyecek. Devrim günlük hayatın içine dağıldığında görünmez hale gelecek. İnsanlar bir gün "AI devrimi başladı" demeyecek. Zaten içinde yaşadığımızı fark edeceğiz.

O halde cevap hangisi?

Yapay zeka balon mu?
Olabilir.
Yeni sanayi devrimi mi?
O da olabilir.

Finans tarihinin önemli derslerinden biri, bu iki durumun birbirini dışlamadığıdır. Teknoloji devrimsel olabilir ama para yanlış fiyattan yatırılmış olabilir. Bugün AI konusunda en makul pozisyon ne sınırsız iyimserlik ne de küçümseyen kötümserlik. Daha basit bir gerçek var: Teknoloji büyük. Beklenti daha da büyük. Önümüzdeki yıllarda bu ikisinin arasındaki fark kapanacak. Ya yapay zeka kendisine yüklenen ekonomik beklentinin önemli bölümünü karşılayacak ya da fiyatlar ve yatırımlar daha gerçekçi seviyelere geri dönecek.

Muhtemelen ikisinin karışımı yaşanacak. Bazı şirketler çökecek. Bazıları devleşecek. Bazı veri merkezleri gereksiz yatırım olarak kalacak. Bazıları yeni ekonominin altyapısı olacak. Tıpkı internet gibi. Yıllar sonra bugüne baktığımızda belki "Nasıl bu kadar abartmışlar?" diyeceğiz. Aynı anda başka bir cümle de kurabiliriz; "Nasıl bu kadar küçümsemişler?"

S.

İstanbul'un kaybolan zamanını fotoğraflayan adam

ARA GÜLER

İstanbul'un siyah beyaz fotoğraflarında insanı ilk karşılayan şey, çoğu zaman büyük anıtlar değildir. Galata Köprüsü'nde sabahı bekleyen balıkçılar, sisin içinde kaybolan vapurlar, yokuşları arşınlayan çocuklar ve iş dönüşü evine yetişmeye çalışan insanların yüzleridir. Bu görüntülere bugün baktığımızda yalnızca geçmişi görmeyiz; şehrin sesini, kalabalığını, yorgunluğunu da neredeyse hissederiz. O karelerin ardında, fotoğraf makinesini hayatı anlamanın bir yolu olarak kullanan Ara Güler vardır. Dünya onu "İstanbul'un Gözü" diye tanıdı. Oysa Güler'in gözünde mesele güzel fotoğraf çekmekten çok daha büyüktü: Yaşananları, bir gün yok olabilecekleri düşüncesiyle kaydetmek.

Beyoğlu'nda başlayan hikaye

Ara Güler, 16 Ağustos 1928'de İstanbul'un Beyoğlu semtinde, Ermeni bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Çocukluğunda etrafını saran farklı diller, sokaklar, sinemalar ve tiyatrolar, ileride kuracağı görsel dünyanın ilk malzemeleri oldu. Babasının 1940'ta aldığı fotoğraf makinesi, henüz çocuk yaştaki Güler'in merakını başka bir yöne taşıdı. Ancak genç Ara'nın ilk tutkusu fotoğraf değil, sinemaydı. Lise yıllarında film stüdyolarında çalıştı; Muhsin Ertuğrul'dan tiyatro ve oyunculuk eğitimi aldı. Yönetmen ya da oyun yazarı olmayı hayal ediyordu.

1951'de Getronagan Ermeni Lisesinden mezun oldu. Türkçe ve Ermenice öyküler yazdığı bu dönemde sözcüklerle kurduğu ilişki de güçlendi. İstanbul Üniversitesinde iktisat eğitimi almaya başladı fakat bu yolu tamamlamadı. Onun ilgisini çeken, bir masanın başında dünyayı yorumlamak değil, sokağa çıkıp olan bitene yakından tanık olmaktı. Sinemadan gelen kadraj duygusu, edebiyattan gelen hikaye merakı ve gazeteciliğin sahaya çağıran temposu kısa süre sonra aynı noktada birleşecekti.

Gazete sayfalarından dünya dergilerine

1950'de Yeni İstanbul gazetesinde başlayan gazetecilik serüveni, Ara Güler'in hayatını belirleyen dönemeç

oldu. Gazetelerde ve resimli dergilerde çalışırken bir fotoğrafın yalnızca görüntüden ibaret olmadığını öğrendi. Fotoğrafın bir haberi taşıması, tanıklık etmesi ve okuyucuda soru uyandırması gerekiyordu. Resimli Hayat ve Hayat gibi yayınlarda edindiği deneyim, onu Türkiye'nin en önemli foto muhabirlerinden birine dönüştürdü.

1950'lerin ikinci yarısında ünü ülke sınırlarını aştı. Time-Life, Paris Match ve Stern gibi uluslararası yayınlar için çalıştı; fotoğrafları Magnum Photos aracılığıyla dünyaya ulaştı. 1961'de İngiltere'de yayımlanan bir fotoğraf yıllığında dünyanın önde gelen yedi fotoğrafçısından biri olarak gösterildi. Aynı yıl Amerikan Dergi Fotoğrafçıları Derneğine kabul edildi. 1962'de ise "Master of Leica" unvanıyla anıldı. Bunlar yalnızca mesleki başarılar değildi; İstanbul'dan yola çıkan bir muhabirin dünyaya kendi bakışını kabul ettirmesinin işaretleriydi.

Bir şehrin insan yüzü

Ara Güler'i kalıcı kılan şey, uluslararası dergilerde yayımlanması kadar, İstanbul'a nasıl baktığıydı. O, kartpostallarda yer alacak kusursuz bir şehir peşinde değildi. Daha çok liman işçilerini, kahvehaneleri, balıkçıları, arka sokakları, yıpranmış evleri ve kalabalığın içindeki yalnız insanları fotoğrafladı. Boğaz'ın güzelliği onun kadrajında vardı ama bu güzelliğin kıyısında çalışan, yaşayan, bekleyen insanlar da vardı.

1950'li ve 1960'lı yıllar, İstanbul'un hızla değiştiği dönemlerdi. Göç, kentleşme, yıkımlar ve yeni yapılar şehrin dokusunu dönüştürürken Güler, kaybolmakta olan gündelik hayatı kayda aldı. Bugün nostaljiyle baktığımız pek çok kare, çekildiği günlerde sıradan bir hayatın belgesiydi. Fotoğraflarının gücü biraz da buradan gelir: Geçmişi olduğundan daha güzel göstermeye çalışmaz; o dönemin insanlarını bütün yorgunlukları ve canlılıklarıyla karşımıza çıkarır.

Fotoğraflarında dikkat çeken bir başka özellik de kalabalığın içinde kurduğu ses siz dengedir. İnsanlar çoğu zaman objektife poz vermez; yürür, çalışır, bekler ya da birbirleriyle konuşur. Güler, bu sıradan anların içinden bir dönemin ruhunu çıkarır. İstanbul'un sisli sabahlarını romantikleştiren bakış ile o sabahlarda ekmeğinin peşine düşen insanların gerçeği, aynı karede buluşur. Bu yüzden çalışmalarına bakarken yalnızca bir fotoğrafçının ustalığını değil, bir muhabirin sabrını da görürüz.

Onun İstanbul'u yalnızca coğrafi bir yer değil, karşılaşmaların toplamıdır. Bir sokaktaki ışığı anlamlı kılan, oradan geçen insanın hikayesidir. Bu nedenle Ara Güler'in fotoğraflarında şehir, çoğu zaman

1950'LERİN İKİNCİ YARISINDA ÜNÜ ÜLKE SINIRLARINI AŞTI. TİME-LİFE, PARİS MATCH VE STERN GİBİ ULUSLARARASI YAYINLAR İÇİN ÇALIŞTI; FOTOĞRAFLARI MAGNUM PHOTOS ARACILIĞIYLA DÜNYAYA ULAŞTI

başrolde görünse de asıl kahraman insandır.

Kaybolan kentlerin ve uygarlıkların peşinde

Güler'in merakı İstanbul'la sınırlı kalmadı. Anadolu'nun tarihî yapılarını, unutulmuş yerleşimlerini ve farklı kültürlerin izlerini fotoğrafladı. Nemrut Dağı üzerine hazırladığı röportaj, bölgenin uluslararası alanda tanınmasına katkıda bulundu. En dikkat çekici hikayelerinden biri ise Aphrodisias antik kentiyle ilgiliydi.

1958'de Aydın'daki Kemer Barajı'nın açılışını görüntülemek için çıktığı yolculuğun dönüşünde, şoförün yolu kaybetmesi onu Geyre köyüne götürdü. Bir kahvehanede antik bir sütun başlığının gündelik eşya gibi kullanıldığını fark etti. Ertesi gün çevredeki kalıntıları fotoğrafladı. Bu kareler, arkeoloji çevrelerinin Aphrodisias'a yeniden dikkat kesilmesine katkı sağladı. Güler'in burada yaptığı yalnızca taşları kaydetmek değildi; binlerce yıllık geçmişin, o gün yaşayan insanların hayatına nasıl karıştığını göstermekti.

Ünlü yüzlerin ardındaki insan

Objektifinin önüne Pablo Picasso, Salvador Dalí, Bertrand Russell, Yaşar Kemal ve Füreya Koral gibi çok farklı isimler geçti. Güler'in portrelerinde bu kişilerin şöhretinden çok, gündelik halleri ve karakterleri hissedilir. Bir insanı tanımadan yalnızca yüzünü fotoğraflamanın yeterli olmadığına inanıyordu. Bu yaklaşım, onun uzun soluklu dostluklarına ve röportajlarına da yansıdı.

Sinemaya duyduğu çocukluk ilgisi hiç kaybolmadı. Yavuz Zırhlısı'nın sökülmesini konu alan Kahramanın Sonu adlı deneysel belgeseli hazırladı. Bir savaş gemisinin parçalanışı, onun anlatımında tarihin maddi izlerinin ortadan kalkmasına dönüşüyordu. Tıpkı İstanbul fotoğraflarında olduğu gibi burada da merkezde geçen zaman ve kaybolan bir dünya vardı.

Çalışmaları yıllar içinde kitaplara, sergilere ve uluslararası koleksiyonlara girdi; Türkiye'de ve yurt dışında çok sayıda ödül aldı. 2016'da Ara Güler Arşiv ve Araştırma Merkezi kuruldu. 16 Ağustos 2018'de, 90'ıncı doğum gününde, adını taşıyan müze kapılarını açtı. Sadece iki ay sonra, 17 Ekim 2018'de İstanbul'da hayatını kaybetti.

Ardında bıraktığı mirasın değeri, farklı kuşakların aynı görüntülerde farklı şeyler bulabilmesinde de yatıyor. Bir tarihçi için fotoğraflar sokakların ve yapıların belgesidir; bir sosyolog için çalışma hayatının ve kentleşmenin izidir. İstanbul'da büyümüş biri içinse hiç tanımadığı bir akrabasının hatırası kadar yakın gelebilir. Ara Güler'in başarısı, büyük tarih anlatılarının gölgesinde kalmaya müsait küçük hayatları görünür kılmasıydı. Kendi döneminde olağan görünen ayrıntıları geleceğin hafızasına dönüştürdü.

"Ben foto muhabiriyim"

Ara Güler kendisine yakıştırılan sanatçı sıfatına çoğu zaman mesafeli durdu. 2016'daki bir söyleşisinde açıkça "Ben de gazeteciyim. Fotoğrafçı değilim" diyordu. Onun için fotoğraf, öncelikle bir gerçeğin peşinden gitme işiydi. Estetik değer elbette vardı ancak asıl amaç tarihe tanıklık etmekti. Bu tutum, fotoğraflarının neden bugün yalnızca galerilerde değil, gazetecilik ve kent tarihi tartışmalarında da önemli bir yerde durduğunu açıklıyor.

Ara Güler'in ardından geriye yalnızca sayısız fotoğraf kalmadı. Artık yerinde olmayan sokakların, değişen yüzlerin, unutulan emeklerin ve gündelik hayatın izleri kaldı. Bugün İstanbul'a onun objektifinden baktığımızda, belki de en çok şunu anlarız: Bir şehrin hafızası, görkemli yapılarından önce, içinde yaşamış insanların hikayelerinde saklıdır.

S.

Telefonlarımızı bırakmayı *neden başaramıyoruz?*

Evden çıkarken cüzdanımızı unutabiliriz. Anahtarımızı kapının önünde fark edebiliriz. Fakat telefonumuzu evde bıraktığımızı anladığımızda çoğumuz birkaç adım sonra geri döneriz. Çünkü telefon artık yalnızca bir iletişim aracı değil. Saatimiz, kameramız, haritamız, bankamız, gazetemiz, televizyonumuz, müzik çalarımız, iş yerimiz ve arkadaş grubumuz aynı ekranın içine yerleşmiş durumda.,

Sabah uyandığımızda baktığımız ilk şeylerden biri telefon, gece uyumadan önce gördüğümüz son şey de çoğu zaman yine o. Bu durumun farkındayız. Hatta çoğumuz bundan zaman zaman rahatsızız. Telefonun haftalık ekran süresi raporuna bakıp şaşırıyor, bildirimleri kapatıyor, bazı uygulamaları siliyor ve kendimize daha az kullanacağımıza dair küçük sözler veriyoruz. Yine de birkaç saat sonra elimiz farkında olmadan cebimize gidiyor. Peki neden?

Boşluk kalmadı

Geçmişte gün içinde küçük bekleme anları vardı. Otobüs beklerken gerçekten beklerdik. Asansörde birkaç saniye boyunca çevremize bakardık. Bir arkadaşımız masadan kalktığında yalnız kalır, sokaktaki insanları izlerdik. Kasada sıradayken elimizde yapacak başka bir şey olmayabilirdi.

Bugün bu küçük boşlukların neredeyse tamamını ekran dolduruyor. Metro iki dakika sonra gelecekse telefon çıkıyor. Yemek henüz gelmediyse telefon çıkıyor. Arkadaşımız birkaç dakikalığına masadan kalktıysa telefon çıkıyor. Trafikte sıkıldıysak yine telefon elimizde.

Bunun sonucu olarak sıkılmaya karşı tahammülümüz azalıyor. Birkaç saniyelik boşluk bile hemen doldurulması gereken bir zaman parçası gibi gelmeye başlıyor. Telefon ise bu ihtiyaca kusursuz biçimde cevap veriyor. Her an yeni bir mesaj, video, haber, fotoğraf, yorum ya da oyun hazır. İnsan zihni açısından mesaj oldukça basit: Beklemek zorunda değilsin. Bu yüzden telefon yalnızca boş zamanımızı doldurmuyor. Boşluk kavramının kendisini de ortadan kaldırıyor.

SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINDAN VİDEO SERVİSLERİNE, HABER UYGULAMALARINDAN ALIŞVERİŞ SİTELERİNE KADAR ÇOK SAYIDA ŞİRKET AYNI TEMEL SORUNUN PEŞİNDE: KULLANICI BURADA BİRAZ DAHA NASIL KALIR?

Her kontrolde yeni bir şey olabilir

Telefonu çekici yapan unsurlardan biri, her baktığımızda ne göreceğimizi bilmememiz. Bazen önemli bir mesaj geliyor, bazen hoşumuza giden bir paylaşım görüyoruz, bazen komik bir video karşımıza çıkıyor. Çoğu zaman ise olağanüstü hiçbir şey olmuyor.

Buna rağmen birkaç dakika sonra tekrar kontrol ediyoruz. Çünkü önemli olan her seferinde ilginç bir şey bulmak değil. Bir şey çıkma ihtimali. Bu yüzden bildirim gelmediği halde telefonumuzu açabiliyoruz. Ekranı kontrol ediyor, mesajlara bakıyor, sosyal medyaya giriyor, çıkıyor ve birkaç saniye sonra başka bir uygulamayı açıyoruz. Bazen aynı uygulamaya dakikalar içinde tekrar döndüğümüz bile oluyor. Ortada bilinçli verilmiş bir karar yok. Davranış zamanla otomatikleşiyor. Telefonu neden elimize aldığımızı bilmeden ekranı açmak, günümüzün en sıradan hareketlerinden biri haline geliyor.

Uygulamalar dikkatimiz için yarışıyor

Telefonla ilişkimiz yalnızca kişisel alışkanlıklarımızla açıklanamaz. Ekrandaki büyük uygulamaların önemli bölümü, gün içinde sahip olduğumuz sınırlı dikkatten pay almaya çalışıyor. Sosyal medya platformlarından video servislerine, haber uygulamalarından alışveriş sitelerine kadar çok sayıda şirket aynı temel sorunun peşinde: Kullanıcı burada biraz daha nasıl kalır?

Bu nedenle ekranın tasarımındaki küçük ayrıntılar düşündüğümüzden daha önemli. Sonsuz kaydırma bunun en açık örneklerinden biri. Eski internet sitelerinde bir sayfanın sonuna geldiğinizde dururdunuz. Yeni bir sayfaya geçmek için en azından küçük bir karar vermeniz gerekirdi. Bugün birçok uygulamada son diye bir şey yok. Parmağınızı hareket ettirdiğiniz sürece yeni içerik geliyor. Bir video bitiyor, diğeri başlıyor. Bir fotoğraf geçiyor, yenisi geliyor. Uygulama size "Burada durabilirsin" demiyor. Durma kararını sizin vermeniz gerekiyor. Bu küçük ayrıntı, zaman algısını kolayca bozabiliyor. Beş dakika için açılan bir uygulamada yarım saat geçirmek bu yüzden şaşırtıcı değil.

Sosyal hayatımız cebimizde

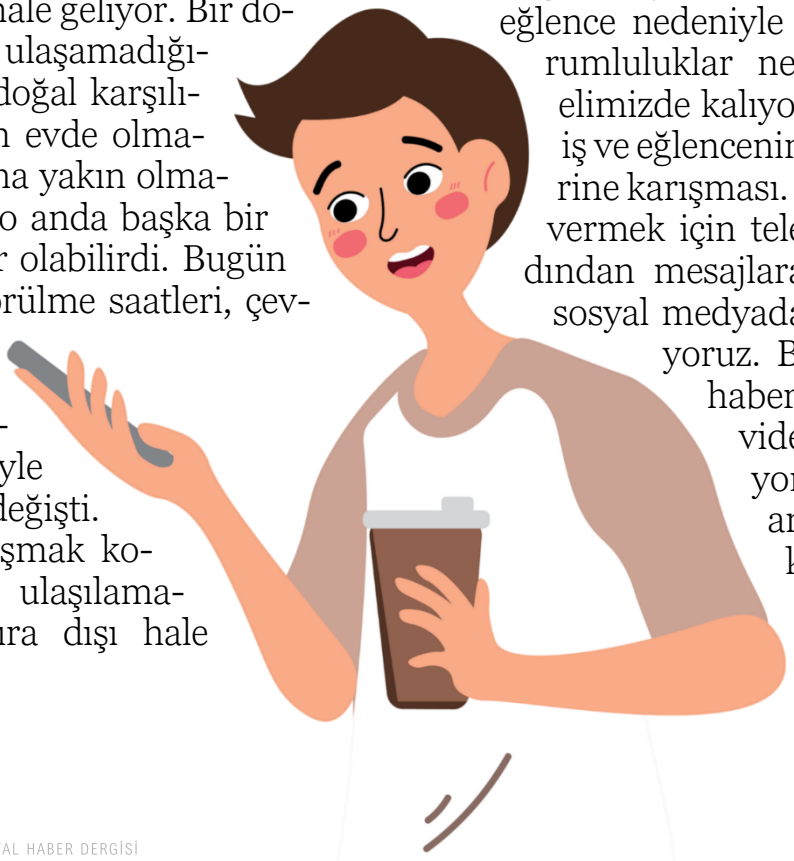
Telefonlarımızın bizi ekrana bağlayan

MESAJA GEÇ CEVAP VERMEK BAZI İNSANLARDA KARŞI TARAFI BEKLETİYORMUŞ HİSSİ YARATABİLİYOR. BÖYLECE SÜREKLİ ULAŞILABİLİR OLMAK NORMAL HALE GELİYOR

başka bir yönü ise sosyal hayatımızın büyük bölümünü içinde taşıması. Aile grubumuz, arkadaşlarımız, iş konuşmaları, flörtler, davetler ve günlük planlarımız aynı cihazda.

Birkaç saat telefon kullanmadığımızda yalnızca bir ekrandan uzak kalmıyoruz. Sosyal çevremizin bir bölümünden de geçici olarak çıkıyoruz. Bu nedenle telefon bildirimi yalnızca teknik bir uyarı değil. Bazen sosyal bir çağrı anlamına geliyor. Birisi bize ulaşmaya çalışıyor olabilir. Arkadaş grubunda plan yapılmış olabilir. İşle ilgili bir konu çıkmış olabilir. Bir davet gelmiş olabilir.

Mesaja geç cevap vermek bazı insanlarda karşı tarafı bekletiyormuş hissi yaratabiliyor. Böylece sürekli ulaşılabilir olmak normal hale geliyor. Bir dönem birine ulaşamadığımızda bunu doğal karşılıyorduk. İnsan evde olmayabilir, telefona yakın olmayabilir ya da o anda başka bir işle ilgileniyor olabilirdi. Bugün mesajların görülme saatleri, çevrim içi bilgileri ve hızlı cevap alışkanlığı nedeniyle beklentiler değişti. İnsanlara ulaşmak kolaylaştıkça, ulaşılamamak daha sıra dışı hale geldi.

İş de telefonun içine taşındı

Akıllı telefonların hayatımıza getirdiği en büyük değişimlerden biri, işi fiziksel mekandan kurtarmasıydı. Eskiden ofisten çıkınca masa ofiste kalıyordu. Bilgisayar kapatılıyor, dosyalar ertesi güne bırakılıyordu. Bugün e-posta cebimizde, mesaj grupları cebimizde, toplantı bağlantıları ve belgeler cebimizde. İş fiziksel mekandan kurtulurken günün her saatine ulaşabilir hale geldi. Bu durum büyük bir rahatlık sağlıyor. Birçok işi bulunduğumuz yerden yapabiliyor, ofise gitmeden sorun çözebiliyoruz. Ancak aynı kolaylık iş ile özel hayat arasındaki sınırı da zayıflatıyor. Akşam gelen kısa bir mesaj birkaç dakikalık bir işi başlatabiliyor. Tatilde bile e-postaları kontrol etmek olağan hale gelebiliyor. Telefon böylece yalnızca eğlence nedeniyle değil, işle ilgili sorumluluklar nedeniyle de sürekli elimizde kalıyor. Sorunlardan biri, iş ve eğlencenin aynı cihazda birbirine karışması. Bir e-postaya cevap vermek için telefonu açıyoruz. Ardından mesajlara bakıyoruz. Sonra sosyal medyada bir bildirim görüyoruz. Birkaç dakika sonra haber okuyup başka bir videoya geçmiş olabiliyoruz. Telefonu hangi amaçla açtığımız ile kapattığımız an arasında tamamen farklı bir yolculuk yaşanabiliyor.

Gündemi kaçırma korkusu

Haber tüketimi de bizi sık sık ekrana geri çağırıyor. Bir zamanlar haberleri günün belirli saatlerinde takip etmek mümkündü. Sabah gazete okunur, akşam televizyon açılırdı. Bugün haber akışı günün 24 saati devam ediyor. Her an yeni bir açıklama, ekonomik gelişme, maç sonucu, sosyal medya tartışması ya da önemli olay yaşanabilir. Bu hız, gelişmeleri kaçırma duygusunu besliyor. Telefona birkaç saat bakmadığımızda dünya ilerlemiş, biz geride kalmışız gibi hissedebiliyoruz. Geri döndüğümüzde onlarca mesaj ve bildirim görmek bu hissi daha da artırıyor. Böylece telefonu kontrol etmek yalnızca meraktan değil, gündemin dışında kalmama isteğinden de kaynaklanıyor. Telefonu bırakmak bu yüzden bazı insanlar için dinlenmekten çok, 'bir şeyleri kaçırmak' gibi hissedilebiliyor.

Başkalarının hayatları hep daha parlak

Sosyal medya ise başka bir katman ekliyor; karşılaştırma. Geçmişte kendimizi çoğunlukla yakın çevremizdeki insanlarla karşılaştırıyorduk. İş arkadaşlarımızı, komşularımızı, akrabalarımızı ve arkadaşlarımızı görüyorduk. Telefon ekranında ise karşılaştırma alanımız neredeyse sınırsız.

Bir kişi tatilde, diğeri yeni otomobilini teslim alıyor. Bir başkası evleniyor, biri terfi ediyor, başka biri çok iyi görünen bir restoranda yemek yiyor. Birkaç dakika içinde onlarca farklı insanın hayatındaki en dikkat çekici anları görüyoruz. Fakat onların hayatlarının tamamını değil, paylaşmayı seçtikleri bölümleri izliyoruz. Kimse sıradan bir pazartesi gününün bütün saatlerini göstermiyor. Fakat tatilini gösteriyor. Kimse evde sıkıldığı dört saati paylaşmıyor. Ama güzel bir akşam yemeğini paylaşıyor. Sonuçta kendi hayatımızın tamamını başkalarının seçilmiş anlarıyla karşılaştırabiliyoruz. Telefonu kapattığımızda bulunduğumuz oda, birkaç dakika önce izlediğimiz dünyaya göre fazlasıyla sıradan gelebiliyor.

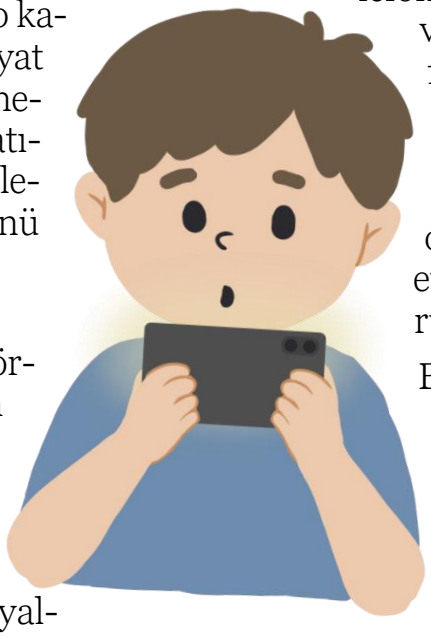
Bazen kaçmak için bakıyoruz

Telefonun bu kadar güçlü olmasının başka bir nedeni de yalnızca keyif için kullanılmaması. Bazen ekrana eğlenmek için değil, bir şeyden kaçmak için bakıyoruz. Yapmamız gereken zor bir işi ertelemek, sıkıcı bir ortamdan uzaklaşmak, kaygımızı bastırmak ya da kısa süreliğine düşünmemek için telefon kusursuz bir kaçış alanı sunuyor. Zor bir e-posta yazmak yerine birkaç video izlemek daha kolay. Kalabalıkta tek başına beklemek yerine telefonla ilgilenmek daha rahat. Gece yatağa girdiğimizde zihnimizde dolaşan düşüncelerle kalmak yerine ekrana bakmak daha kolay gelebiliyor. Bu nedenle telefon kullanımını yalnızca uygulamaların çekiciliğiyle açıklamak yeterli değil. Bazen ekran, hayatımızdaki rahatsız edici boşlukları kapatıyor. Canımız sıkıldığında, yalnız hissettiğimizde ya da yapmak istemediğimiz bir işle karşı karşıya kaldığımızda telefon birkaç saniye içinde başka bir dünyaya geçiş sağlıyor.

Telefonu gerçekten bırakabilir miyiz?

Burada büyük bir çelişki var. Bir taraftan telefon kullanımımızdan şikayet ediyoruz. Diğer taraftan günlük hayatın önemli bölümünü telefon üzerinden yaşamaya devam ediyoruz. Restoran menüsü QR kodda. Banka hesabı uygulamada. Uçak bileti telefonda. Harita telefonda. Taksi telefonda. Müzik telefonda. Toplu taşıma bilgileri telefonda. Bir etkinliğe girerken bileti ekrandan gösteriyor, ödeme yapıyor, fotoğraf çekiyor ve arkadaşımıza konum gönderiyoruz. Bu nedenle "Telefonunu bırak" tavsiyesi kulağa basit gelse de pratikte o kadar kolay değil. Modern hayat bizi telefona bağlıyor. Asıl mesele telefonu tamamen hayatımızdan çıkarmak değil, telefonun hayatımızdaki rolünü yeniden belirlemek.

Sorun irade mi?

İnsanlar ekran sürelerini gördüklerinde çoğu zaman kendilerini suçluyor. "İradem yok", "Yine saatlerimi harcadım", "Kendimi kontrol edemiyorum" Oysa bütün sistemi yalnızca irade üzerinden açıklamak kolaycı olabilir. Günlük hayatımızın altyapısı telefonu sürekli elimize almamızı destekliyor. Bildirim geliyor, cihaz masanın üzerinde duruyor, uygulamalar kolayca açılıyor ve sosyal çevremiz orada bizi bekliyor. Bu yüzden bazen büyük kararlar yerine küçük sınırlar daha etkili olabilir. Yemek yerken telefonu masaya koymamak, yatak odasında şarja takmamak, gereksiz bildirimleri kapatmak ya da gün içinde belirli dönemlerde sessize almak gibi basit alışkanlıklar cihazla aramızda küçük bir mesafe oluşturabilir. Amaç telefonu düşman ilan etmek değil. Telefonu kullanmak ile telefonun sürekli bizi kullanıma çağırması arasındaki farkı yeniden kurabilmek.

Belki sorun telefon değil

Belki de meselenin sonunda sormamız gereken soru "Telefonlarımız neden bu kadar güçlü?" değil. Asıl soru, hayatımızın neden bu kadar büyük bir bölümünü aynı cihazın içine taşıdığımız olabilir. Telefonlarımızda arkadaşlarımız var, işimiz var, paramız var, fotoğraflarımız var, eğlencemiz var, haberlerimiz var. Sıkıldığımızda oraya gidiyor, yalnız hissettiğimizde oraya gidiyor, bir şey merak ettiğimizde yine oraya gidiyoruz.

Bu nedenle telefonu bırakmak bazen yalnızca bir ekranı kapatmak değil, hayatımızın pek çok bölümünden aynı anda uzaklaşmak anlamına geliyor. Belki hedef telefonu tamamen bırakmak da değil. Daha önemli olan, onu ne zaman elimize alacağımıza yeniden bizim karar verebilmemiz. Çünkü telefonla kurduğumuz ilişkiyi belirleyen asıl çizgi ekran süresinin kaç saat olduğu değil. Elimiz cebimize gittiğinde bunu gerçekten biz mi istiyoruz, yoksa artık düşünmeden yaptığımız bir hareket mi? Bugünün en küçük ama en önemli özgürlük sorularından biri belki de tam olarak burada duruyor.

S.

...TELEFONU BIRAKMAK BAZEN YALNIZCA BİR EKRANI KAPATMAK DEĞİL, HAYATIMIZIN PEK ÇOK BÖLÜMÜNDEN AYNI ANDA UZAKLAŞMAK ANLAMINA GELİYOR

30 Ekim 1923: Türkiye yeni bir güne nasıl uyandı?

29 Ekim 1923 akşamı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde alınan tarihî karar, ertesi sabah milyonlarca insan için yeni bir dönemin başlangıcıydı. Ankara'da meydanlar dolarken İstanbul'da gazeteler Cumhuriyet'in ilanını duyuruyor, İzmir'de sokaklar bayraklarla süsleniyordu. Peki, Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk 24 saatte Türkiye'de neler yaşandı?

30 Ekim 1923 Salı sabahı, Türkiye'nin pek çok şehrinde alışılmışın dışında bir hareketlilik vardı. Bir gece önce Ankara'da alınan karar, telgraf hatları ve gazeteler aracılığıyla ülkeye yayılmaya başlamıştı. İstanbul'da insanlar sabaha karşı duydukları top seslerinin nedenini öğrenmeye çalışırken Ankara'da esnaf dükkanlarını açıyor, meydanlara toplanan kalabalıklar yeni yönetim biçimini kutluyordu. İzmir'de ise bekçiler gece boyunca halka Cumhuriyet'in ilan edildiğini haber vermişlerdi. O gün Türkiye'de herkes yeni yönetim biçiminin ne anlama geldiğini aynı ölçüde bilmiyordu. Kimileri Cumhuriyet'in ilanını beklenen bir gelişme olarak karşılarken kimileri haberi ilk kez sokakta duyuyordu. Ancak ülkenin yakın tarihinde önemli bir değişimin yaşandığı açıktı. Birinci Dünya Savaşı'nın, işgal yıllarının ve Kurtuluş Savaşı'nın ardından Türkiye, artık yönetim biçiminin adını resmen koymuştu. Bugün Cumhuriyet'in ilanını çoğunlukla 29 Ekim akşamı Meclis'te yaşananlarla hatırlıyoruz. Oysa ertesi günün gazeteleri, meydanları, törenleri ve gündelik yaşamı da bu büyük dönüşümün dikkat çekici bir bölümünü oluşturuyor.

Bir gecede alınan kararın uzun geçmişi

Cumhuriyet'in ilanı, yalnızca birkaç gün içinde ortaya çıkan bir düşüncenin sonucu değildi. 23 Nisan 1920'de Türkiye

Büyük Millet Meclisi'nin açılması ve 1921 Anayasası'nda egemenliğin millete ait olduğunun belirtilmesi, yeni yönetim anlayışının temelini oluşturmuştu. 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla devletin yönetimine ilişkin önemli bir değişim daha gerçekleşmişti. 1923 yılı ise siyasal gelişmelerin hızlandığı bir dönemdi. 24 Temmuz'da Lozan Barış Antlaşması imzalanmış, 6 Ekim'de Türk ordusu İstanbul'a girmiş, 13 Ekim'de Ankara başkent ilan edilmişti. Bütün bu gelişmelerin ardından yeni devletin yönetim biçiminin açıkça belirlenmesi konusu giderek önem kazanıyordu.

27 Ekim'de Fethi Bey başkanlığındaki hükümetin istifasıyla ortaya çıkan hükümet krizi, süreci hızlandırdı. Yeni hükümetin oluşturulmasında yaşanan güçlükler, mevcut yönetim sisteminin yeniden düzenlenmesi ihtiyacını gündeme getirdi. Mustafa Kemal Paşa, 28 Ekim akşamı Çankaya'da bir araya geldiği yakın çalışma arkadaşlarına ertesi gün Cumhuriyet'in ilan edileceğini açıkladı. Aynı gece İsmet Paşa ile birlikte anayasa değişikliği üzerinde çalıştı. Hazırlanan düzenleme, yalnızca devletin yönetim biçimini adlandırmıyor; cumhurbaşkanlığı makamını ve hükümetin kuruluş yöntemini de belirliyordu. Böylece 29 Ekim günü Meclis'te görüşülecek teklifin temeli hazırlanmış oldu.

Saat 20.30: Meclis'te tarihi karar

29 Ekim 1923 Pazartesi akşamı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan görüşmelerin ardından, saat 20:30'da anayasa değişikliği kabul edildi. Oylamaya katılan 158 milletvekilinin tamamı teklife olumlu oy verdi. Anayasanın birinci maddesine Türkiye Devleti'nin hükümet şeklinin Cumhuriyet olduğunu belirten hüküm eklendi. Yaklaşık 15 dakika sonra gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçiminde Gazi Mustafa Kemal Paşa, oylamaya katılan 158 milletvekilinin oyunu alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçildi.

Mustafa Kemal, seçimin ardından Meclis kürsüsüne çıkarak milletvekillerine hitap etti. Cumhuriyet'in geleceğine duyduğu güveni dile getirdiği konuşmasını, yeni devletin başarılı olacağına ilişkin sözleriyle tamamladı. Ardından Afyonkarahisar Milletvekili Hoca Kamil Efendi tarafından dua edildi ve milletvekilleri duaya katıldı. Meclis'teki kararın ardından Cumhuriyet'in ilanını duyurmak amacıyla ilgili askeri birliklere telgraflar gönderildi. Kutlamalar için 101 pare top atılması kararlaştırılmıştı. Ancak Ankara'da gerekli topların önceden hazırlanmamış olması nedeniyle atışlar gecikmeli gerçekleştirildi.

O gece sokaklara çıkan bazı Ankaralılar için top sesleri yeni bir dönemin habercisiydi. Ancak herkes ne olduğunu hemen anlayamamıştı. Dönemin Tanin gazetesi muhabirinin aktardığına göre, silah seslerini duyan bazı kişiler önce bir yangın

çıktığını düşünmüş, Cumhuriyet'in ilan edildiğini öğrenenler arasında ise yeni yönetim biçiminin ne olduğunu soranlar olmuştu. Bu ayrıntılar, bugün herkesin bildiği Cumhuriyet kavramının 1923'te toplumun bütün kesimleri için aynı derecede tanıdık olmadığını gösteriyordu.

İstanbul'da geceyi bölen top sesleri

Cumhuriyet'in ilan edildiği haberi, 29 Ekim akşamı İstanbul'a telgraflarla ulaştı. Dönemin basınında yer alan bilgilere göre haber, akşam saat 9'dan itibaren şehirde duyulmaya başlamıştı. Üçüncü Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa'ya gönderilen telgrafın ardından İstanbul'da da 101 pare top atılması için hazırlık yapıldı.

30 Ekim sabaha karşı saat 3'te Üsküdar'daki Selimiye Kışlası'ndan yükselen top sesleri, şehrin pek çok noktasından duyuldu. Henüz birkaç hafta önce işgal kuvvetlerinin ayrıldığı İstanbul'da, gece yarısından sonra duyulan bu sesler bazı insanlarda kısa süreli bir endişeye neden oldu. Tevhid-i Efkar gazetesi, top sesleriyle uyanan bazı kişilerin limandaki yabancı savaş gemilerinden bir saldırı olabileceğini düşündüğünü yazdı. Aynı gazete, kutlama atışlarının gece yerine sabah yapılmasının daha uygun olabileceğini savundu.

Ancak seslerin nedeninin anlaşılmasıyla bu endişe yerini kutlamalara bıraktı. İstanbul, uzun savaş ve işgal yıllarının ardından bu kez Cumhuriyet'in ilanıyla ilgili haberleri konuşuyordu. Şehrin yakın geçmişi düşünüldüğünde yaşanan değişim daha da dikkat çekiciydi. Ekim ayının başında yabancı işgal kuvvetleri İstanbul'dan ayrılmış, 6 Ekim'de Türk birlikleri şehre girmişti. Aradan henüz bir ay bile geçmeden İstanbul halkı, şimdi de Cumhuriyet'in ilanına tanıklık ediyordu.

Gazetelerin manşetinde yeni Türkiye

30 Ekim sabahı yayımlanan gazeteler, Cumhuriyet'in ilanını geniş biçimde okuyucularına duyurdu. Dönemin önemli gazetelerinden Vakit, haberini "Cumhuriyet dün resmen ilan edildi" başlığıyla verdi. Gazete, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ilk cumhurbaşkanı seçildiğini ve yeni hükümeti İsmet Paşa'nın kuracağını aktarıyordu.

وقت

يومیه غزته

جمهوریت دون رسماً اعلان ایدلدی. برنجی رئیس جمهور عزغازی مصطفی کال پاشادر. ایلك باش وکالتی ده عصمت پاشا اشغال ایده جکدر

فارصك شالی بارا غمزه قاووشدیغی کون

فرقنك اجتماعنده

برنجی تورك رئیس جمهوری غازی پاشا حضرتلرینك تاریخی نطقی

بویوك ملت مجلسنده

استانبوله تبلیغ

آوسترالیالرله مذاکره

تشرین اول معاشی

ماذون مبعوثلر

Tanin gazetesi de Türkiye Devleti'nin hükümet şeklinin Cumhuriyet olduğunu, Mustafa Kemal Paşa'nın cumhurbaşkanı seçildiğini ve İsmet Paşa'nın başbakanlık görevini üstleneceğini okuyucularına duyurdu.

Ankara'da yayımlanan Anadolu'da Yenigün ise 30 Ekim tarihli sayısının ilk sayfasını bütünüyle Cumhuriyet'in ilanına ayırdı. Gazetede anayasa değişikliğinin

ayrıntılarından Mustafa Kemal Paşa'nın konuşmasına, ülkenin çeşitli yerlerindeki kutlamalardan Yunus Nadi'nin değerlendirmelerine kadar geniş bir içerik yer aldı.

Bu gazeteler, Türkiye'nin Cumhuriyet'le tanıştığı ilk günün önemli tanıklarıydı. Üstelik 1923'te henüz Harf Devrimi gerçekleşmediği için haberler bugünkü Latin harfleriyle değil, dönemin Osmanlı Türkçesi yazısıyla basılıyordu.

Haberlerin yayılmasında Anadolu Ajansı da önemli rol oynadı. Ajansın İstanbul bürosu, 30 Ekim 1923 tarihli Fransızca bülteninde Cumhuriyet'in kuruluşunu dünyaya duyurdu. Böylece Ankara'da alınan karar, yabancı basın ve diplomasi çevreleri tarafından da takip edilebilecek şekilde uluslararası haber dolaşımına girdi. Cumhuriyet'in ilanı artık yalnızca Meclis'teki bir karar değil, dünya gazetelerinin de gündemindeki bir gelişmeydi.
Ankara'da dükkanlar kapandı, meydanlar doldu

Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk sabah Ankara'da gündelik yaşam kısa süreliğine alışılmış düzeninde başladı. Dükkanlarını açan esnaf, kutlamaların büyümesiyle birlikte iş yerlerini yeniden kapattı. Dönemin gazetelerine göre saat 10:00 civarında birçok dükkan kapanmış, resmi kurumlarda da tatil uygulanmaya başlamıştı. Başkentte evler ve iş yerleri bayraklarla süslenirken insanlar Meclis çevresinde toplanıyordu. Kadınlar, erkekler, memurlar, esnaf ve çevre köylerden gelen insanlar kalabalığın içindeydi. Özellikle Meclis çevresinde büyük bir hareketlilik yaşanıyordu. O günün en ilginç ayrıntılarından biri, Ankara'ya alışveriş yapmak için gelen bazı köylülerin Cumhuriyet'in ilanından henüz haberdar olmamasıydı. Pazara gelen köylüler meydanlardaki kalabalığın nedenini soruyor, çevrelerindeki insanlar onlara bir gece önce Meclis'te alınan kararı anlatıyordu. Bugün birkaç saniye içinde ülkenin her köşesine ulaşabilen bir haberin, o yıllarda insanlara nasıl farklı zamanlarda ulaştığını gösteren çarpıcı bir sahneydi bu.

Gün boyunca Meclis çevresinde bekleyiş sürdü. Bandolar müzik çalarken kalabalık hem Mustafa Kemal'i görmek hem de yeni hükümetin kimlerden oluşacağını öğrenmek istiyordu. Akşamüzeri Hakimiyet-i Milliye gazetesinin yeni hükümeti duyuran ek baskısı büyük ilgi gördü. Kutlamalar gece saatlerine kadar devam etti. Ankara'da meşaleler yakıldı, bando müziği eşliğinde gösteriler düzenlendi. Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk gün, yeni başkentin sokaklarında böyle geçti.

Cumhuriyet'in ilk hükümeti göreve başlıyor

30 Ekim 1923 yalnızca kutlamaların yapıldığı bir gün değildi. Yeni yönetim sisteminin ilk hükümeti de aynı gün kuruldu. Sabah saatlerinde Mustafa Kemal ve İsmet Paşa, Meclis'te bir araya gelerek hükümetin oluşturulmasına ilişkin çalışmalarını sürdürdü. Öğleden sonra yapılan Halk Fırkası toplantısında yeni hükümet üyeleri görüşüldü.

Saat 16:00'da başlayan Meclis oturumunda cumhurbaşkanı tarafından sunulan hükümet listesi ele alındı. İsmet Paşa başkanlığında kurulan ilk Cumhuriyet hükümeti, oylamaya katılan 166 milletvekilinin oybirliğiyle onaylandı. Bu gelişme, Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan anayasal değişimin uygulamaya geçmesi bakımından önemliydi. Önceki sistemde bakanların Meclis tarafından ayrı ayrı seçilmesi esas alınırken yeni düzende cumhurbaşkanı başbakanı görevlendiriyor, başbakan da hükümet üyelerini belirliyordu. Cumhuriyet'in ilk tam

gününde, devletin yeni yönetim mekanizması da işlemeye başlamıştı.

İstanbul sokaklarında ilk Cumhuriyet kutlamaları

30 Ekim günü İstanbul'da kutlamalar genişledi. Resmi kurumlar, okullar, iş yerleri ve ulaşım araçları için özel düzenlemeler yapıldı. Şehrin çeşitli noktalarında Türk bayrakları asılırken Boğaz'daki vapurlar, iskeleler ve yalılar da bayraklarla süslendi. Yavuz, Kemal Reis, Taşoz ve Muin-i Zafer gibi Türk savaş gemileri top atışlarıyla kutlamalara katıldı. Limandaki yabancı savaş gemileri de Türk bayrağı çekerek ve selamlama atışları yaparak bu özel güne eşlik etti. Öğleden sonra İstanbul Valiliği'nde tebrik töreni düzenlendi. Askeri ve sivil yöneticilerin yanı sıra çeşitli kurumların temsilcileri de törene katıldı. İstanbul Valisi ve Şehremini Ali Haydar Bey, Cumhuriyet'in ilanına ilişkin bir konuşma yaptı. Törende dualar edildi, İstiklal Marşı çalındı ve katılımcılara ikramlarda bulunuldu.

İlginç bir başka ayrıntı da o tarihte halifelik makamının henüz varlığını sürdürmesiydi. Halife Abdülmecid Efendi'nin temsilcisi de 30 Ekim'deki tebrik ziyaretlerine katıldı. Saltanat kaldırılmış, Cumhuriyet ilan edilmişti; ancak halifelik 3 Mart 1924'e kadar varlığını koruyacaktı.

Akşam olduğunda İstanbul'un çeşitli bölgelerinde fener alayları başladı. Sultanahmet'te toplanan kalabalıklar Sirkeci, Beyazıt, Fatih ve Aksaray yönünde ilerledi. Galata ve Beyoğlu tarafında gerçekleştirilen diğer fener alayı ise Şişhane, Galatasaray, Taksim ve Beşiktaş güzergahını izledi. Askeri bandoların, esnaf topluluklarının, öğrencilerin ve halkın katıldığı bu yürüyüşlerde marşlar söylendi, meşaleler taşındı. İstanbul'un ilk Cumhuriyet kutlamaları, önceden hazırlanmış kapsamlı bir bayram organizasyonundan çok, kısa sürede düzenlenen törenler ve halkın kendiliğinden katıldığı gösterilerle şekillenmişti.

İzmir'de bayraklar, Anadolu'da kutlamalar

Cumhuriyet'in ilanı İzmir'de de gece yarısından sonra duyuruldu. Atılan top sesleriyle uyanan insanlar sokaklara çıkarken bekçiler, yeni yönetim biçiminin ilan edildiğini halka haber verdi. 30 Ekim sabahı İzmir'in çeşitli noktaları ve

ANKARA'DA CUMHURİYET'İN İLANINI PAZARDAKİ KALABALIKTAN ÖĞRENEN KÖYLÜLER, İSTANBUL'DA TOP SESLERİYLE UYANAN İNSANLAR, İZMİR'DE SOKAKLARDA HABER VEREN BEKÇİLER VE MECLİS ÖNÜNDE SAATLERCE BEKLEYEN KALABALIKLAR, BU TARİHİ DEĞİŞİMİN FARKLI YÜZLERİNİ OLUŞTURUYORDU

limandaki vapurlar Türk bayraklarıyla süslendi. Okullarda tatil uygulanırken valilikte tebrik töreni düzenlendi. Şehirde konuşmalar, gösteriler ve fener alayları yapıldı. Kutlamalar sonraki günlerde de devam etti.

Haberin ulaştığı Anadolu şehir ve kasabalarında da benzer törenler gerçekleştirildi. İnebolu'da çarşılar ve sokaklar bayraklarla süslendi; öğrenciler şiirler okudu, halk hükümet konağı önünde toplandı. Cumhuriyet'in devamı ve Mustafa Kemal Paşa'nın başarısı için dualar edildi. Bu kutlamaların önemli bir özelliği, ülke genelinde tek bir merkezden hazırlanmış ayrıntılı bir programın bulunmamasıydı. Cumhuriyet'in ilanının kesin zamanlaması geniş kamuoyu açısından beklenmedik olduğundan, yerel yönetimler ve askeri makamlar törenleri kısa sürede organize etmişti. Böylece 30 Ekim ve takip eden günlerde her şehir, Cumhuriyet'in ilanını kendi imkanlarıyla kutlamaya başladı.

Yeni bir yönetim, henüz değişmemiş bir gündelik hayat

Cumhuriyet'in ilanı tarihi bir dönüm noktasıydı. Bununla birlikte Türkiye'nin toplumsal yaşamı, eğitim sistemi, hukuku ve ekonomik yapısı bir gecede değişmedi. 30 Ekim 1923'te insanların kullandığı alfabe, giyim alışkanlıkları, şehirlerin görünümü ve gündelik yaşamın pek çok unsuru önceki günle aynıydı. Cumhuriyet döneminin toplumsal dönüşümünü şekillendirecek önemli reformların çoğu henüz gerçekleştirilmemişti. Halifelik 1924'te kaldırılacak, yeni Türk Medeni Kanunu 1926'da kabul edilecek, Harf Devrimi 1928'de yapılacaktı. Kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkına ise 1934 yılında kavuşacaktı.

Yeni yönetim biçiminin ilanı, bu değişikliklerin tamamlandığı değil, önemli bir bölümünün henüz önünde bulunduğu bir dönemde gerçekleşmişti. Üstelik Cumhuriyet'in ilanının yöntemi ve zamanlaması, dönemin bazı siyasetçileri ve gazeteleri tarafından tartışmaya açılmıştı. Özellikle kararın hızlı alınması ve kimi Milli Mücadele kadrolarının süreçten önceden haberdar olmaması eleştirilerin başlıca konuları arasındaydı.

Bir günün ardından kalan tarih

30 Ekim 1923 sona erdiğinde Türkiye'nin yönetim biçimi resmen Cumhuriyet olmuş, ilk cumhurbaşkanı seçilmiş ve ilk hükümet kurulmuştu. Ülkenin pek çok şehrinde kutlamalar devam ediyor, gazeteler yeni yönetimin geleceğini tartışıyordu. Ankara'da Cumhuriyet'in ilanını pazardaki kalabalıktan öğrenen köylüler, İstanbul'da top sesleriyle uyanan insanlar, İzmir'de sokaklarda haber veren bekçiler ve Meclis önünde saatlerce bekleyen kalabalıklar, bu tarihi değişimin farklı yüzlerini oluşturuyordu.

Aradan geçen yıllar içinde Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim, Türkiye'nin en önemli milli bayramlarından biri haline geldi. Ancak 30 Ekim 1923'ün ayrı bir tarihi anlamı bulunuyor. O gün, Meclis'te kabul edilen yeni yönetim biçiminin ülkenin gündelik yaşamında karşılık bulmaya başladığı ilk gündü. **S.**

Cool olmak neden bu kadar zorlaştı?

Cool kelimesini tanımlamak her zaman zordu. Çünkü bir şeyin cool olduğunu söylediğiniz anda biraz daha az cool hale geliyor. Cool olan genellikle herkesin bildiği şey değil; henüz herkesin bilmediği ama bazı insanların bildiği şey.

Bir grup, bir mekan, bir marka, bir mahalle veya bir giyim tarzı olabilir. Sorun şu ki 2026'da hiçbir şey uzun süre az kişinin bildiği bir şey olarak kalamıyor. Bir TikTok videosu birkaç saat içinde milyonlara ulaşabiliyor. Küçük bir restoran birkaç gün içinde rezervasyon bulunamaz hale gelebiliyor. İkinci el bir çanta viral olduktan sonra fiyatı bir anda yükseliyor. İnternet bize sonsuz keşif imkanı verdi. Aynı zamanda keşfin ömrünü kısalttı.

Eskiden cool olmak zaman alıyordu

Alt kültürler yavaş oluşurdu. Belirli müzik mekanlarında insanlar buluşur, kendi kıyafetlerini, dillerini, dergilerini, plakçılarını ve davranışlarını yaratırdı. Bir kültür ana akıma ulaşmadan önce yıllarca kendi çevresinde yaşayabilirdi. Bugün yol çok daha kısa. Yerel bir estetik fotoğraflanıyor, TikTok'a yükleniyor, algoritma seviyor, moda sayfaları paylaşıyor, markalar fark ediyor ve hızlı moda şirketleri benzer ürünleri çıkarıyor. Birkaç ay sonra insanlar trendden sıkılıyor. Bir kültürün eskiden yıllar süren hayat döngüsü bazen tek sezona sığıyor. Bu hız cool olmanın en temel şartını ortadan kaldırıyor: Bir süre görünmeden yaşayabilmek.

Doğru şey, doğru zaman...

Sosyal medyanın yarattığı tuhaf psikolojilerden biri zamanlama baskısı. Bir trendi hiç bilmezseniz dışarıda kalmış hissediyorsunuz. Biraz geç katılırsanız geç kalmış görünüyorsunuz. Çok erken katılırsanız kimse ne yaptığınızı anlamıyor. Cool olmanın zamanlaması neredeyse finans piyasasına dönüştü. Doğru şeyi, doğru anda, herkes anlamadan hemen önce bulmanız gerekiyor. Bu yüzden trend tahmini bile dev bir endüstri haline geldi. Markalar yalnızca bugün neyin popüler olduğunu değil, birkaç ay sonra neyin popüler olacağını öğrenmeye çalışıyor. Sorun, herkes aynı geleceği tahmin etmeye çalışınca sonuçların birbirine benzemesi.

Lüks bile gençlerin peşinden koşuyor

Normalde kültürel hiyerarşinin yukarıdan aşağı çalıştığını düşünürdük. Büyük moda evi trend yaratır, kitleler takip eder. Bugün bu ilişki daha karmaşık. Büyük markalar gençlerin sokakta, sosyal medyada ve ikinci el pazarında yarattığı estetikleri yakından izliyor. Vintage, thrift, eski spor giyim, dağınık kombinler ve fazla uğraşılmamış görünüm lüks markaların kampanyalarına kadar sızıyor. Bu büyük değişim! Dünyanın en pahalı markaları artık yalnızca "Beni satın al" demiyor. "Ben de sizin kadar güncelim" demeye çalışıyor. Lüksün kültürel otoritesi bile tek yönlü değil artık.

Para da cool olmaya yetmiyor

Eskiden statünün önemli bölümü erişimden geliyordu. Pahalı ürüne sahip olmak sizi ayırıyordu. Bugün ürünlerin görüntüsüne herkes erişebiliyor. Taklitleri var, ikinci eli var, uygun fiyatlı benzerleri var. Üstelik herkes fiyatını da biliyor. Dolayısıyla paranın kültürel etkisi daha karmaşık hale geliyor. Bir insanın çok pahalı giyinmesi onun otomatik olarak iyi giyindiği anlamına gelmiyor. Bazen tam tersi. Fazla kusursuz görünmek "çok uğraşılmış" hissi verebiliyor. Cool ise genellikle uğraşılmamış gibi görünmek istiyor. İşin komik tarafı, bu uğraşılmamış görüntü için bazen çok ciddi para ve zaman harcanıyor.

Algoritma yeraltını yüzeye çıkarıyor

Geçmişte alt kültürün korunmasını sağlayan şeylerden biri ulaşım zorluğuydu. Belirli plakları bulmak zordu, belirli mekanları bilmek gerekiyordu ve bilgi ağızdan ağıza yayılıyordu. Bugün algoritma bu duvarları yıkıyor. Bir genç dünyanın diğer ucundaki küçük bir müzik sahnesini aynı gün keşfedebilir. Bu harika bir şey. Kültür demokratikleşiyor. Fakat aynı anda yeraltının gizlilik avantajı kayboluyor. Her şey arşivleniyor, etiketleniyor ve isim alıyor. Bir estetiğin adı konduğu anda markalar tarafından paketlenebilir hale geliyor. Bir alt kültür birkaç

ÇOK TAKİPÇİ, ÇOK PAYLAŞIM, ÇOK ERİŞİM ÖNEMLİYDİ. ŞİMDİ GİZLİLİK YAVAŞ YAVAŞ AYRICALIĞA DÖNÜŞÜYOR.

hafta içinde alışveriş kategorisine dönüşebiliyor.

Mikrotrend yorgunluğu

Son yılların moda dili bunun en belirgin örneği. Her birkaç haftada yeni bir 'core', yeni bir estetik ve yeni bir üniforma ortaya çıkıyor. Bu hız sonunda ters etki yaratmaya başladı. İnsanlar trendleri takip etmekten yoruluyor. Daha zamansız, daha kişisel ve daha "kimsenin bana söylemediği" seçimlere yöneliyor. Vintage yükselişinin nedenlerinden biri de bu. Eski ürün trend döngüsünün dışında kalabiliyor. Bir ceketin 1998'den olması, onu 2026 mikrotrendlerinin hızından kurtarıyor. İnsan ürünü o hafta moda olduğu için değil, gerçekten sevdiği için giydiğini söyleyebiliyor. En azından öyle görünmek istiyor.

Cool olan artık görünmemek olabilir

Belki geleceğin cool davranışı sürekli paylaşmak olmayacak. Tam tersine paylaşmamak. Herkes gittiği restoranı hikayeye koyarken fotoğraf çekmemek. Herkes tatilini paylaşırken sessiz kalmak. Herkes kişisel marka oluşturmaya çalışırken internette fazla görünmemek. Bir dönem görünürlük statüydü. Çok takipçi, çok paylaşım, çok erişim önemliydi. Şimdi gizlilik yavaş yavaş ayrıcalığa dönüşüyor. Aynı nedenle telefonsuz mekanlar, kapalı kulüpler ve küçük topluluklar daha çekici hale geliyor. Çünkü herkesin ulaşabildiği şeyin kültürel değeri hızla düşebiliyor.

Cool'un yeni formülü

Belki cool olmak hiçbir zaman satın alınan bir şey değildi. Bilgi, zamanlama ve tavrın karışımıydı. Bugün fark şu: Bu karışımın raf ömrü çok kısa. Bir şeyi keşfediyorsunuz, algoritma sizden hemen sonra milyonlarca kişiye gösteriyor ve yeniden aramaya başlıyorsunuz. Bu yorucu yarışın sonunda bizi başlangıç noktasına götüren ilginç bir sonuç var. Gerçekten cool görünen insanlar çoğu zaman trendlere yetişmeye çalışanlar değil. Neyi sevdiğini bilenler. Bir şey moda olduğunda seven, modası geçtiğinde de sevenler. Belki 2026'da en zor ve en değerli tavır tam olarak bu: Algoritmanın neyin cool olduğunu söylemesine ihtiyaç duymamak.

S.

Filmekimi, 25. yılında 4 şehirde sinemaseverlerle buluşuyor

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) tarafından düzenlenen Filmekimi, 25. yılında sinemaseverleri dünyanın önde gelen uluslararası festivallerinden seçilen yapımlarla buluşturuyor. 9 Ekim'de başlayan etkinlik, İstanbul'da 18 Ekim'e kadar Atlas 1948, City's CineWAM Nişantaşı, Kadıköy Sineması ve Paribu Art'ta devam edecek. Programda Cannes, Venedik ve Toronto'da öne çıkan filmler yer alıyor. Açılış, Venedik Film Festivali'nde En İyi Kadın Oyuncu ödülüyle öne çıkan Meçhul Kadın ile yapıldı. Filmekimi, 15-18 Ekim'de Ankara'ya, 22-25 Ekim'de İzmir ve ilk kez Mersin'e taşınacak. İstanbul dışındaki gösterimlerde, 2026 İstanbul Film Festivali'nde ödül kazanan yapımlar da seyirci karşısına çıkacak.

İstanbul Tiyatro Festivali 30. kez perde açıyor

İstanbul Tiyatro Festivali, 30. kez 22 Ekim-3 Aralık tarihlerinde düzenlenecek. İKSV'nin hazırladığı programın açılışını, Caroline Guiela Nguyen'in yönettiği Lacrima yapacak. Yapım, 22 ve 23 Ekim'de sahnelenecek. Mehmet Birkiye'nin küratörlüğündeki festivalde Türkiye'den ve dünyadan tiyatro, çağdaş dans ve özgün performans örnekleri yer alacak.

2026 Nobel Edebiyat Ödülü Anne Carson'a verildi

2026 Nobel Edebiyat Ödülü, Kanadalı şair ve yazar Anne Carson'a verildi. İsveç Akademisi, 8 Ekim'de açıkladığı kararda Carson'ın klasik edebiyat geleneğiyle kurduğu yaratıcı ilişkiye ve çağdaş edebiyata kazandırdığı yeni anlatım biçimlerine dikkat çekti. Carson, şiir, deneme ve çeviriyi bir araya getiriyor.

İstanbul Modern'de sanatın farklı dönemleri buluşuyor

İstanbul Modern'in koleksiyon sergisi 'Aynı Mavinin Altında', yerli ve uluslararası sanatçıları buluşturuyor. 8 Eylül'de açılan sergi, Türkiye'de modern ve çağdaş sanatın 1940'lardan günümüze uzanan dönüşümünü ele alıyor. Resim, heykel, fotoğraf, video ve yerleştirmeleri kapsayan seçkide Ara Güler, Kuzgun Acar, Gülsün Karamustafa ve Refik Anadol gibi isimlerin eserleri bulunuyor. Çelenk Bafra ve Deniz Pehlivaner'in küratörlüğünü üstlendiği sergi, müzenin farklı katlarında sanat tarihine yeni bakış açıları sunuyor.

Tanıtımın ve pazarlamanın jargonunu biliyoruz

@jargoniletisim

JARGON
İLETİŞİM DANIŞMANLIĞI

TARAFSIZ

GLOBAL ARENADA BİR TÜRK HABER MECRASI

BAĞIMSIZ

HER ZAMAN OLDUĞU GİBİ.

SABIRSIZLIKLA BEKLEYİN...